Mészáros Tamás

Horvátország függetlenné válása és útja az Európai Unió felé

GROTIUS E-KÖNYVTÁR
2010

Sorozatszerkesztő

Horváth Jenő

A tanulmány diplomamunka, 2010-ben került megvédésre a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetében

Témavezető: Kemenszky Ágnes

© Mészáros Tamás

© www.grotius.hu

Tartalomjegyzék

Bevezetés 5
1. HORVÁTORSZÁG FÜGGETLENNÉ VÁLÁSA ÉS A DÉLSZLÁV HÁBORÚK .. 6
1.1. Tito Jugoszláviája 6
1.2. A JSZSZK nyugat-európai külkapcsolatai a hidegháború éveiben 7
1.3. A jugoszláv konföderáció bel- és külpolitikai válsága az 1980-as években 7
1.4. Függetlenedési törekvések 8
1.5. A horvátországi háború 9
1.5.1. A válság kezdeti szakasza 9
1.5.2. Az ENSZ belépése: a válság internacionalizálása 10
1.5.3. A háború befejező szakasza és a daytoni békeszerződés 11
1.5.4. Az EK és az EU válságkezelésének értékelése 12
2. FRANJO TUĐMAN POLTIKAI RENDSZERE 13
2.1. Horvátország belpolitikai viszonyai 1990 és 1999 között 13
2.2. Horvátország felvétele az Európa Tanácsba 14
2.3. Horvátország és az Európai Unió Tuđman alatt 15
2.4. Horvátország gazdasága az 1990-es években 16
3. SZEMLÉLETVÁLTÁS TUĐMAN UTÁN 18
3.1. Az új kormányzó erők politikai nyitása 2000 után 18
3.2. Az Unió és Horvátország kapcsolatai 2000 és 2003 között 18
3.3. A HDZ átalakulása és hatalomba való visszatérése 20
4. HORVÁTORSZÁG EU-CSATLAKOZÁSA 21
4.1. A csatlakozási kérelem benyújtásától a csatlakozási tárgyalások megkezdéséig 21
4.2. A csatlakozási tárgyalások menete 21
4.3. Az integrációt elősegítő európai fejlesztési–felzárkóztató programokban való horvát részvétel 24
4.4. Horvátország gazdasági felkészültsége 24
4.5. A csatlakozás lehetséges céldátumai 25
5. VITÁS ÉS VITATOTT KÉRDÉSEK HORVÁTORSZÁG EU-CSATLAKOZÁSÁVAL KAPCSOLATBAN 27
5.1. Az ICTY-együttműködés kérdése 27
5.1.1. A Hágai Nemzetközi Törvényszék felállása 27
5.1.2. A horvát közvélemény és a horvátországi háborúk 28
5.1.3. Az ICTY-együtműködés mint az EU-csatlakozás politikai követelménye .. 28
5.1.4. A Törvényszék és az ország viszonya 29
5.2. Horvátország bilaterális viszonyai szomszédjaival 32
5.2.1. Szerbia 32
5.2.2. Szlovénia 32
5.3. EU-szkepticizmus Horvátországban 34

Konklúzió 36
Irodalomjegyzék 38
Melléklet 42

Ábrák és táblázatok jegyzéke

Ábrák
1. sz. ábra: Vitatott területek a Dragonja folyó alsó folyása mentén 42
2. sz. ábra: A Pirani-öböl 43
Táblázatok
1. sz. táblázat: Makrogazdasági mutatók 1990–1999 17
2. sz. táblázat: A horvát csatlakozási tárgyalások fontosabb dátumai 22
3. sz. táblázat: Gazdasági mutatók 2000–2010 25
4. sz. táblázat: A horvát közvélemény és az EU-csatlakozás 35
5. sz. táblázat: A horvát csatlakozási tárgyalások részletes áttekintése 44

Bevezetés

A témaválasztás aktualitását az adja, hogy jelenleg Horvátország a 2007-ben 27 tagúvá bővült Európai Unió elsőszámú délkelet-európai tagjelöltje. Az Unió 2004-ben emelte hivatalosan tagjelölti státuszra a nyugat-balkáni államot, a csatlakozási tárgyalások pedig 2005 végén indultak meg, és a mai napig is zajlanak.

A dolgozatban a horvát európai uniós csatlakozás elhúzódásának főbb kül- és belpolitikai okainak feltérképezésére vállalkozunk, különös tekintettel az ország függetlenné válásának körülményeire, illetve a horvátországi háború hagyatékára. A dolgozat a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság 1980-as években megindult felbomlási folyamatának időszakától 2010. április hónap eseményeiig mutatja be a témát; az elemzés során Horvátországon kívül a volt Jugoszlávia néhány – a téma szempontjából lényeges – országával, illetve az Európai Unióval is foglalkozunk.

Az első fejezet Horvátország függetlenséghez vezető útját mutatja be. A fejezet a titói Jugoszlávia bel- és külpolitikai jellemvonásait, az államalakulat felbomlásához vezető körülményeket, valamint az 1991 és 1995 közötti délszláv háború eseményeit taglalja. A második fejezetben Franjo Tuđman horvát elnök politikai rendszerének sajátosságait, az 1990-es évek gazdasági mutatóit, illetve az ország és az Unió kapcsolatát vizsgáljuk. A harmadik fejezetben a Tuđman halálát követő belpolitikai átrendeződéssel, illetve az ezen átrendeződés okozta külpolitikai irányváltásnak az ország külkapcsolataira gyakorolt hatásaival foglalkozunk. A negyedik fejezetben bemutatjuk Horvátország Európai Uniós csatlakozási folyamatának fontosabb mérföldköveit, illetve az országgal szemben támasztott politikai és gazdasági kritériumrendszert. Az ötödik, utolsó fejezetben a horvát integrációt hátráltató főbb kérdésköröket, nevezetesen az országnak a Hágai Nemzetközi Törvényszékkel fenntartott törékeny viszonyát, illetve a szomszédos országokkal való nézeteltéréseit vizsgáljuk.

A dolgozat első részeinek megírásakor az elemzés alapját döntően másodlagos források képezték, míg az uniós csatlakozási folyamat 2005-öt követő bemutatásához inkább elsődleges forrásokat használtunk fel.

1. HORVÁTORSZÁG FÜGGETLENNÉ VÁLÁSA ÉS A DÉLSZLÁV HÁBORÚK

1.1. Tito Jugoszláviája

1946-ban került megalapításra a Jugoszláv Föderatív Népköztársaság, 1963-tól Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság, mely hat tagköztársaságból, köztük Horvátországból, valamint két tartományból állt.

Az államszövetség annak ellenére, hogy a szocialista ideológia mentén alakult meg, nem került a Szovjetunió érdekszférájába, mivel a délszláv területeket nem a szovjet néphadsereg, hanem a helyi partizánmozgalmak szabadították fel, mely mozgalmak vezetői a JSZSZK politikai elitjévé avanzsáltak.

Az államalakulat elsőszámú politikai–ideológiai vezetőjévé az 1953-ig miniszterelnöki, majd 1980-as haláláig az államelnöki tisztséget betöltő Josip Broz Tito vált, aki egy ún. harmadik utas szocializmus megvalósítására törekedett. Országa a hidegháború alatt semleges maradt, 1948-ra a sztálini Szovjetunióval szembeni nézeteltérései a két ország közti politikai szakításhoz vezettek, melynek folyományaként Jugoszlávia Egyiptommal és Indiával közösen megalakította az el nem kötelezett államok mozgalmát.

A jugoszláv szocialista modell a szovjet befolyás alatt álló „baráti" országokénál jóval nyitottabb volt: az államszövetség polgárai a keleti blokk lakosaihoz képest jelentősebb gazdasági és politikai szabadságot élveztek, azonban a többi szocialista rendszerhez hasonlóan itt is állampárti vezetés érvényesült.

Tito a két világháború között fennálló Jugoszláv Királyság hibáiból okulva a korábbi államalakulat szerb dominanciájával szemben az etnikai és politikai kiegyenlítés politikájára törekedett, államát ideológiai síkon akarta megszervezni: egyfelől a szocialista ideológia, másrészt a délszláv egységtudat mentén, mely elvnek sarkalatos pontja volt az államszövetséget alkotó etnikumok nacionalizmusának kordában tartása.

A gazdasági kiegyenlítést egy ún. állami redisztribúciós mechanizmus létrehozásával próbálta elérni, melynek keretein belül a gazdaságilag fejlettebb területek, Horvátország és Szlovénia, nettó befizetőként állták a számlát az elmaradott államrészek felzárkóztatásáért. (Juhász [1999] 113–190. old.)

1.2. A JSZSZK nyugat-európai külkapcsolatai a hidegháború éveiben

A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság külpolitikai el nem kötelezettségének és relatív gazdasági nyitottságának köszönhetően a többi szocialista országnál jóval korábban létesített intézményesített diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat az Európai Gazdasági Közösség államaival.

Az együttműködés első hivatalos formája 1970-ben jött létre egy három évre szóló gazdasági szerződés megkötése által, melyet 1973-ban megújítottak a felek. A megállapodások értelmében az Európai Közösség elismerte a JSZSZK-t mint el nem kötelezett európai államot, valamint egy 50 millió ECU összegű kölcsönnel hozzájárult a délszláv ország infrastrukturális fejlesztéséhez.

A folyamatos tárgyalások 1980-ra újabb egyezményt hoztak tető alá: egy kooperációs megállapodás keretein belül Jugoszlávia öt éves, 200 millió ECU értékű fejlesztési kölcsönhöz jutott. Ezen szerződéseket 1987-ben további két megállapodással újították meg. (Szilágyi [2002] 1–2. old.).

A gazdasági együttműködés melléktermékeként az EK és Jugoszlávia között 1974-től folyamatossá váltak a miniszteri szintű bilaterális találkozók és egyeztetések. Az 1980-as egyezmény megkötésével megalakult az Jugoszlávia–EK Kooperációs Tanács is, mely eleinte az EK által támogatott programok felügyeletét végezte, majd 1987-től a szervezet keretein belüli politikai jellegű találkozókról is megállapodás született. (Ginsberg [2001] 60. old.)

A fentiek tükrében kijelenthető, hogy a JSZSZK a Nyugat-Európával szemben fennálló erős ideológiai, politikai és gazdasági különbségek ellenére kifejezetten jó, a többi európai szocialista országénál jelentősen szorosabb kapcsolatokat ápolt az Európai Közösséggel.

1.3. A jugoszláv konföderáció bel- és külpolitikai válsága az 1980-as években

Horvátországban a hetvenes évek elején felütötték fejüket a nemzeti függetlenségi mozgalmak, amelyek a 1970–1971-es „horvát tavasz” eseményeihez vezettek; a Zágrábban szélesebb szabadságjogokért és nagyobb horvát autonómiáért protestáló fiatalok tüntetéseit azonban a jugoszláv vezetés erőszakkal leverte.

Tito 1980-ban bekövetkezett halála után a JSZSZK-nak politikai, gazdasági és alkotmányos nehézségekkel kellett szembenéznie. A rotációs államelnöki rendszer bevezetése által meggyengült a központi hatalom, az egyes tagköztársaságokban erőre kapó nacionalista hullámok[1] és a színre lépő nemzeti elkötelezettségű politikusok (Szerbiában Slobodan Milošević, Horvátországban Franjo Tuđman,[2] Boszniában pedig Alija Izetbegović) a konföderáció jövőjét illetően merőben eltérő álláspontjai következtében a szövetségi kormányzatban jelentős eróziós folyamatok mentek végbe. Az államszövetség felbomlásának legjelentősebb oka és katalizátora Milošević 1986-os

[1] Ezen etnikai–nacionalista konfliktusok közül kiemelendő Koszovó kérdése, ahol 1981-re jelentős szembenállás alakult ki a szerbek és az albánok között, s amely kérdés szerb nacionalizmus kiemelt témája, valamint az államszövetség alkotmányos válságának sarkpontja volt.

[2] Tuđman az 1980-as évek végén deklarálta politikai programját, melyben egy konföderális Jugoszlávián belüli független horvát nemzetállamot vizionált.

szerbiai pártelnökké választása, illetve az általa képviselt centralista, szerb neonacionalista ideológiai irányvonal előretörése volt. (Juhász [1999] 190–191. old.)

A karizmatikus, az államalakulatot sikeresen egyben tartó Tito halála után az etnikai–politikai villongások mellett a gazdasági kiegyenlítés okozta feszültségek is felszínre törtek. A két fejlett tagköztársaság, Szlovénia és Horvátország egyre inkább nehezményezték a föderatív alapok által rájuk rótt gazdasági–pénzügyi kiadásokat, és a föderáció lazítását tűzték ki célul: eleinte egy kevésbé centralizált konföderáció keretein belül, később pedig független nemzetállamként képzelték el jövőjüket Ezen állásponttal szembehelyezkedve a szerbek a föderatív Jugoszlávia fennmaradását és a centralizáció fenntartását propagálták. (Gow [1997] 18. old.)

Mindezen körülmények az 1980–1990-es évek fordulójára komoly belpolitikai válságot idéztek elő a JSZSZK-ban, melyet tovább erősítettek az akkoriban a nemzetközi politikai szintéren végbement jelentős változások is. A bipoláris világrendszer felbomlásával a jugoszláv külpolitikai el nem kötelezettség jelentőségét vesztette, az ország geopolitikai és geostratégiai jelentősége jelentős mértékben leértékelődött. A berlini fal leomlása, a kelet-közép-európai szocialista országokban végbement politikai változások, illetve az ezen országok Nyugat-Európa felé fordulása, valamint a gorbacsovi politika kooperatív jellege következtében Jugoszlávia tagállamai számára is egyértelműnek látszott, hogy politikai változásokra van szükség. (Gow [1997] 21. old.)

1.4. Függetlenedési törekvések

Horvátországban a miloševići politika, illetve a szlovéniai belpolitikai változáshullám hatásai 1989-re a rendszerváltás megindulásához vezettek. (Juhász [1999] 205. old.) Az országban többpártrendszer alakult ki, a legjelentősebb politikai erővé a 1989. június 17-én alapított, Franjo Tuđman vezette HDZ (Horvát Demokratikus Közösség) vált.

1990 április–májusában a belgrádi vezetéstől független, demokratikus választást tartottak, melyen a HDZ győzött. 1990. december 22-én a *szábor*[3] új, demokratikus alkotmányt fogadott el. 1991. május 15-én a szerbek megakadályozták, hogy a soros horvát delegált, Stjepan Mesić elfoglalja az államelnöki pozíciót, mely egyértelműen jelezte a szövetségi Jugoszlávia visszafordíthatatlan felbomlását. (Gow [1997] 19–20. old.) 1991. május 19-én Horvátországban népszavazást tartottak az ország függetlenedéséről, melyen (a szerb kisebbség bojkottja mellett) a megjelentek 94%-a voksolt a JSZSZK-ból való kiszakadás mellett. 1991. június 26-án a s*zábor* kikiáltotta Horvátország függetlenségét.

A függetlenedési törekvések és az új alkotmány elfogadása erős ellenállást váltott ki a lakosság tizenkét százalékát kitevő szerb kisebbség köreiben. Ennek egyik oka az újonnan bevezetett nacionalista színezetű szimbólumrendszer volt, melynek egyes elemei a szerb lakosság köreiben az usztasa[4] idők emlékét idézték meg. A horvátországi szerbek radikalizálódásának másik oka reálpolitikai jellegű volt: kimaradtak az alkotmányból mint államalkotó etnikum, s míg a JSZSZK keretein belül a szerb nép többségben volt, addig egy független Horvátországban jelentősen csökkenne az érdekérvényesítő-képességük. Ezen feszültségek 1990 augusztusára felkelésekhez vezettek az ország szerbek lakta területein. A folyamatos etnikai villongások az ország

[3] A horvát parlament.

[4] Horvátországi fasiszta mozgalom, az 1941–1945 között fennállt horvátországi náci bábállam politikai vezetése.

függetlenségi deklarációját követően – az Európai Közösség békeközvetítői erőfeszítései ellenére – a szerb irányítás alá került Jugoszláv Néphadsereg (JNA) Horvátország ellen indított hadműveleteihez vezettek.

1.5. A horvátországi háború

1.5.1. A válság kezdeti szakasza

A nemzetközi közösség egészen 1991 közepéig Jugoszlávia egyben tartását szorgalmazta, nem álltak ki a függetlenségük kivívásáért küzdő tagköztársaságok mellett. Ennek okai, hogy egyfelől figyelmüket inkább a posztszovjet birodalom felbomlásának eseményei kötötték le, mely eseménysorozatban akkoriban még nagyobb biztonságpolitikai veszélyt láttak; másfelől úgy gondolták, hogy a JSZSZK felbomlása a térség destabilizációjához vezethet. (Gow [2001] 29–31. old.)

Tovább bonyolította a helyzetet, hogy a hidegháborús szembenállás végével, és ezáltal a szovjet–amerikai kapcsolatok normalizálódásával az amerikai diplomácia számára lecsökkent a közép- és kelet-európai térség jelentősége, így a válság első stádiumában az USA teljes külpolitikai közönyt mutatott az eseménysorozattal szemben. Mind az Egyesült Államok, mind pedig az ENSZ meg volt győződve róla, hogy az európai területeken felmerülő problémák az Európai Közösség hatáskörébe tartoznak,[5] így a válság rendezése a kezdeti időszakban az EK kezében összpontosult, amely igyekezett megmutatni az integrálódó Nyugat-Európa közös és az Egyesült Államoktól független külpolitikájának életképességét. (Juhász [1999] 242. old.)

Miután 1991 első felének eseményei következtében az EK számára nyilvánvalóvá vált, hogy a jugoszláv államszövetség nem tartható egyben, a Közösség elsődlegesen a konfliktus lokalizálására törekedett. A szembenálló feleket békéltető tárgyalások keretein belül próbálták erőszakmentes megoldásra bírni, valamint gazdasági szankciók, embargók bevezetésével gyakoroltak nyomást a térségre. Az EK a horvát és szlovén parlament függetlenségi deklarációját követően 1991. június 27-én „külügyminiszteri trojkát” küldött Belgrádba egy tűzszüneti megállapodás tető alá hozásának céljából. A június 28-án megkötött megállapodást azonban, ahogy a következő hónapokban kidolgozott további 13 tűzszüneti megállapodás-tervezetet, a szerbek felrúgták. (Ginsberg [2001] 64. old.) Július 7–8-án Brioniban végül sikerült megállapodniuk a feleknek a tíznapos szlovéniai háború lezárásáról.[6]

Az Európai Unió Tanácsa 1991. augusztus 27-én létrehozta az *Arbitration Commission of the Peace Conference on the former Yugoslavia*-t, azaz a Badinter-bizottságot. A Robert Badinter francia alkotmányjogász által vezetett ötfős bizottság feladata a jugoszláv tagköztársaságok számára történő jogi segítségnyújtás volt. A tanácsadói jogkörrel rendelkezett bizottság által tárgyalt főbb kérdéskörök a népek önrendelkezési jogát, a (volt) tagköztársaságok területi szuverenitását, illetve a függetlenedő államok határainak megállapítását foglalták magukba.

[5] Moszkva a szovjet belpolitikai válság következtében ekkor nem volt jelentős biztonságpolitikai tényező

[6] Annak ellenére, hogy a brioni konferenciára az EK sikeres békeközvetítői fellépéseként kell tekinteni, megjegyzendő, hogy Milošević számára Szlovénia kevéssé volt fontos, mivel területén nem éltek szerbek.

A brioni paktum ellenére a nagyrészt szerbek lakta Krajinában júliusban fegyveres harcok alakultak ki: a JNA Belgrád állítása szerint a „horvátországi szerbek védelmében" lépett fel. Augusztusban megkezdődött Vukovár bombázása, a fennhatósága alá vont területeken a JNA etnikai tisztogatásba kezdett. Ezzel párhuzamosan a horvátországi területeken élő szerbek ellen is „csendes etnikai tisztogatás"[7] indult, melynek következtében az ország szerbajkú lakossága tömegével hagyta el a horvát területeket. (Juhász [1999] 239. old.)

Az Európai Közösségen belül nézeteltérések alakultak ki a háborús helyzet kezelését illetően: ekkor már egyértelműnek látszott, hogy a konfliktus megoldásához fegyveres fellépésre lesz szükség, azonban míg a franciák ezt a WEU[8] keretein belül képzelték el, addig az angol külpolitika atlanti elkötelezettsége okán a NATO beavatkozását támogatta volna. (Sharp [1997/1998] 5. old.)

1.5.2. Az ENSZ belépése: a válság internacionalizálása

1991. szeptember 25-én az ENSZ BT 713-as határozata fegyverembargót rendelt el a (volt) Jugoszlávia teljes területére. Az alapvetően a háború eszkalációjának megakadályozását célzó határozat kiszolgáltatott helyzetbe hozta a horvátokat: miután a jugoszláv hadsereget a szerbek irányításuk alá vonták, Horvátország csak kis létszámú, tapasztalatlan védelmi erőkkel rendelkezetett, melyeket a fegyverembargó elrendelését követően nem tudott megfelelő mennyiségű és minőségű hadianyaggal ellátni. A Horvát Nemzeti Gárda (ZNA) hadibeszerzéseit egyfelől illegális csatornákon keresztül, másfelől saját hadiipar kiépítésével bonyolították. Horvátország hadászati erőhátránya miatt a nemzetközi közösséghez fordulva megkísérelte internacionalizálni a konfliktust, ám helyzetét nehezítette, hogy 1991 őszén még nem volt nemzetközileg elismert entitás. A jugoszláv állam szintén az ENSZ-hez fordult: a sikeres őszi hadjárat során elfoglalt területek megtartása végett a *status quo*-t szerették volna konzerválni a nemzetközi jelenlét elérésével. Emellett a jugoszláv fél a horvátbarát német külpolitika miatt a konfliktus nemzetközi kezelését szerette volna az EK helyett az ENSZ kezébe juttatni. (Juhász [1999] 245. old.) A szerbek november-december fordulójára fennhatóságuk alá vonták Horvátország területének körülbelül az egyharmadát, ahol 1991. december 18-án megalakították a Krajinai Szerb Köztársaságot.

Az EK december 16-án kimondta, hogy elismeri azokat a tagköztársaságokat, amelyek megfelelnek kritériumaiknak. (Juhász [1999] 245. old.) A Badinter-bizottságot 1992. januári jelentésében Szlovénia és Macedónia függetlenségének elismerését javasolta, Horvátországot pedig a területén élő szerb kisebbséggel szembeni fellépése miatt elmarasztalta. A jogi szakvéleményt azonban az EK tagországok politikai érdekei felülírták: Németország erős lobbijának következtében végül 1992. január 16-án Szlovénia és Horvátország függetlenségét ismerte el az EK.[9] (Ginsberg [2001] 78–79. old.)

Az EK fellépésével párhuzamosan folyó ENSZ-közvetítések eredményeként – elsősorban a horvátok katonai kimerülése következtében – 1992. január 3-án aláírták a

[7] Jellemzően munkahelyi diszkrimináció, kilakoltatás, morális terror.

[8] Nyugat-Európai Unió: ekkor kilenctagú védelmi szövetség, melynek mindegyik tagja NATO tag is volt egyben (habár Franciaország ez időszakban nem vett részt az Észak-atlanti Tanács munkájában).

[9] Németország az EK kollektív államelismerését megelőzően, már 1991. december 23-án elismerte a két államot, míg Oroszország 1992. február 17-én, az Egyesült Államok pedig csak április 7-én tette meg ugyanezt.

szarajevói tűzszünetet, mely ugyan teljes fegyvernyugváshoz nem vezetett, de a háború jelentős „lecsendesedésével” járt. 1992. február 19-én az ENSZ BT 743-as határozatával felállította a tizennégyezer fős UNPROFOR békefenntartó missziót, az 1992. május 30-i 757-es határozatában gazdasági szankciókat hozott Jugoszlávia ellen. Az ENSZ égisze alatt kidolgozott Vance-terv keretein belül egyfajta „se háború, se béke” állapot jött létre Horvátország területén 1992 és 1995 között, a gyakori tűzszünetsértések és kisebb katonai incidensek mellett nagyobb katonai akciók csak elvétve fordultak elő. (Juhász [1999] 245–247. old.) Az 1992 júniusáig a szerbek ellen összefogásban harcoló horvátok és bosnyákok között nézeteltérések alakultak ki a közép-boszniai ipari területek felügyeletéről, mely az 1994-ig tartó horvát–bosnyák háború kirobbanásához vezetett. (Sharp [1997/1998] 8–9. old.).

Az ENSZ BT 1993 májusában elfogadott 827-es határozata a délszláv válság során elkövetett háborús bűnök feletti ítélkezés fórumaként felállította a Hágai Nemzetközi Törvényszéket, azaz az ICTY-t, mely szervezet tevékenységét a dolgozat egy későbbi pontja tárgyalja. A fegyverszünet, illetve a JNA-t lekötő boszniai hadszíntér intenzív harcai lélegzetvételhez juttatták a horvát katonai vezetést, 1992-től megindult a haderő rendbe szedése és fejlesztése, Horvátország Európa első számú hadiipari importőrévé vált. 1993 után a horvát hadsereg már mind méretre, mind pedig felszereltségre felvette a versenyt a szerb erőkkel, a háború utolsó évére pedig jelentős hadi fölénybe kerültek.

1.5.3. A háború befejező szakasza és a daytoni békeszerződés

A háború lezárásához vezető út egyik legfontosabb állomása volt az 1994. március 18-án Washingtonban megkötött bosnyák–horvát kettős államszövetségi egyezmény. A paktum véget vetett a bosnyák–horvát háborúnak, rendelkezett a boszniai horvátok és bosnyákok közösen lakta területek közigazgatási rendszeréről, illetve lehetőséget nyitott a két államalakulat konföderációban történő egyesítésére.[10] A válság feloldásának másik jelentős momentumát a szerb–szerb szakítás jelentette: a Radovan Karadžić vezette boszniai szerb vezetés és a Milošević képviselte Jugoszlávia közötti politikai nézeteltérések következtében Belgrád egyre inkább kihátrált a szakadár államok mögül. A bosnyák–horvát szövetség kiújulása, illetve a szerbek meggyengülése mellett a konfliktus befejezéséhez hozzájáruló harmadik legfőbb ok a NATO határozottabb – fegyveres – fellépése volt. (Juhász [1999] 268–274. old.).

1995 januárjában a Z4[11] egy, a Krajinai Szerb Köztársaság Horvátországba történő visszaintegrálását magában foglaló rendezési tervet dolgozott ki, melyet a krajinai szerb vezetés ekkor még határozottan visszautasított. Augusztus 2-án Genfben a szerbek hajlandóak lettek volna elfogadni egy módosított Z4 tervet, azonban az eddigre jelentősen megerősödött horvát fél már nem volt elégedett a rendezési javaslattal. Augusztus 4-én a háború záróakkordjaként – a bosnyákok támogatása mellett – megindult a Villám hadművelet: a mindössze 84 órás szárazföldi offenzíva során a horvát hadsereg kiszorította a szerb erőket az ország területéről. Mindössze a Kelet-Szlavóniát nem sikerült horvát befolyás alá vonni, mely terület 1998 januárjában került vissza Horvátország fennhatósága alá. (Juhász [1999] 247–249. old.)

A háborús felek 1995 novemberében ültek tárgyalóasztalhoz az Egyesült Államok-beli Daytonban, ahol november 21-ére megszületett a háborút lezáró békeegyezmény, melyet decemberben Párizsban írtak alá.

[10] Ez a kitétel végül nem került be a daytoni megállapodásba.

[11] Zágrábi Négyek: az Egyesült Államok, Oroszország, valamint az Európai Unió képviseletében Franciaország és Németország.

1.5.4. Az EK és az EU válságkezelésének értékelése

A délszláv háborúk időszaka nagyjából egybeesett az Európai Közösség Európai Unióvá válásával, a Maastrichti Szerződés elfogadásával és életbe lépésével, így a közös kül- és biztonságpolitika (CFSP) bevezetésével. Ezen körülmények miatt nem csak az EK/EU volt hatással a délszláv háborúk kimenetelére, hanem a Közösség fellépésének értékelése is hatott a szervezetben zajló politikai egyeztetések kimenetelére.

A konfliktus európai részvételének megítélése túlnyomórészt mélyen elmarasztaló: míg egyesek a politikai–diplomáciai szándék hiányát vetik a Közösség szemére,[12] addig mások a háborút megakadályozni, majd lezárni képtelen Unió döntéshozatali mechanizmusából adódó külpolitikai és katonai impotenciáját tartják a válság fő okának.[13]

Az EK túl későn észlelte, hogy elkerülhetetlen a JSZSZK felbomlása, ám a háború valószínűleg még így is megelőzhető lett volna, ha az EK 1991 nyarán–őszén határozottabban lép fel a szerb agresszióval szemben. Jean Cot francia UNPROFOR-tábornok szerint például „a szerbeket 1991 októberében Dubrovniknál és Vukovárnál körülbelül három hajóval, három tucat repülővel és 3000 katonával meg lehetett volna állítani". (Sharp [1997/1998] 6. old.) Hasonlóan lesújtó véleményt fogalmazott meg az Unióról Richard C. Holbrooke is, aki szerint „amíg az Egyesült Államok nem áll ki politikai és katonai erejével az európai stabilitást veszélyeztető elemek ellen, semmi sem lesz elintézve". (Gordon [1997/98] 1. old.)

[12] Ld.: Gow, James [1997]: Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and the Yugoslav War. Hurst & Co., London

[13] Ld.: Gordon, Phillip H. [1997/98]: Europe's Uncommon Foreign Policy. *International Security*, 22. évf. 3. sz, 74–100. old.

2. FRANJO TUĐMAN POLTIKAI RENDSZERE

2.1. Horvátország belpolitikai viszonyai 1990 és 1999 között

Az 1990-es választás – a reformkommunista erők téves helyzetértékelésének következményeként – francia mintára kétfordulós, egyszerű többségi *(run-off)* rendszerben zajlott,[14] melyen a HDZ a szavazatok 41%-ával a mandátumok 57%-át szerezte meg a törvényhozásban. A parlament május 30-án Franjo Tuđmant választotta az ország elnökévé. A decemberben elfogadott alkotmány félelnöki rendszert vezetett be Horvátországban, azonban Tuđman elnök a háborús szükségállapotra hivatkozva, s ezáltali különleges elnöki jogköreit kihasználva, autokratikus politikai rendszert hozott létre az országban.

A HDZ törvényhozásbeli túlsúlyát, illetve Tuđman elnöki posztjának politikai erejét kihasználva az 1990-es évek során megtartott választások mindegyikére különböző – a HDZ-nek éppen legjobban kedvező – választási rendszer alapján, általában a kormányzó párt számára legmegfelelőbb időpontokban került sor.[15] (Ramet [2008] 13. old.) A folyamatosan „jobbra tolódó" HDZ – nem kis mértékben a fenti, számára előnyös választási procedúrák következtében – 1992-ben és 1995-ben is nagyarányú győzelmet aratott: a mandátumok 61 illetve 59 százalékát szerezte meg, míg Tuđman az 1992-es és 1997-es elnökválasztáson is diadalmaskodott.

Tuđman éráját autoriter elnöki hatalomgyakorlás és az elnöki hatalommal való visszaélések sorozata,[16] alacsony demokratizáltság, széleskörű korrupció és nepotizmus jellemezte. Szerbellenes politikája és a kisebbségvédelem hiánya,[17] holokauszt-tagadó nézetei és antiszemitizmusa, a média- és szólásszabadság alacsony szintje, az igazságszolgáltatás államtól való függése, valamint a választási rendszer körüli

[14] A Račan-vezette SKH–SDP választási győzelmében bízva így akarta maximalizálni jövőbeli politikai erejét.

[15] 1992-ben a szerb területfoglalásokat, 1995-ben pedig a sikeres Vihar hadműveletet követően tartottak parlamenti választásokat.

[16] Ez – többek között – az 1995-ös zágrábi önkormányzati választások alkalmával nyilvánult meg legerősebben, amikor is a HDZ jelöltjének vereségét követően Tuđman különleges jogköreit kihasználva meggátolta az ellenzéki polgármester-jelölt beiktatását, majd saját jelöltjét nevezte ki a posztra.

[17] Beszédes adat, hogy a szerb kisebbség aránya az 1991-es 12%-ról 2001-re mindössze 4,5%-ra apadt a háborús etnikai tisztogatások és üldöztetések következtében.

anomáliák éles kritikákat váltottak ki mind a horvát ellenzék, mind pedig az európai és nemzetközi közösség részéről.[18]

A politikai rendszer problémái mellett kiemelendő, hogy a négy évig tartó délszláv válság során tovább erősödött az ország közgondolkodásában már korábban is jelentős nacionalista érzület, (Juhász [1999] 277–279. old.) amelynek következményei – a sokat bírált kisebbségpolitika, a szomszédokkal való rossz kapcsolat, valamint az országot ért nyugati kritikák vehemens elutasítása – jelentősen hozzájárult az ország negatív nemzetközi megítéléséhez.

Az ország hányattatott bel- és külpolitika viszonyai ellenére Tuđman 1999. december 10-én bekövetkezett haláláig népszerű tudott maradni a választók körében, elsősorban az ország függetlenedésének kivívásában játszott jelentős szerepének köszönhetően. Ennek ellenére hatalmának utolsó éveire az ország gazdasági nehézségei, a sorozatos korrupciós botrányok, illetve antidemokratikus intézkedései, valamint a rendszerére nehezedő nemzetközi nyomás megtépázta támogatottságát, melynek következtében a HDZ vereséget szenvedett a 2000-es választásokon.

2.2. Horvátország felvétele az Európa Tanácsba

1992. május 4-én Horvátország meghívotti státuszt kapott az Európa Tanácsban, aminek következtében a s*zábor* öttagú delegációval képviseltethette magát az ET Parlamenti Közgyűlésében. December 10-én a szervezet egy határozatában az ország teljes jogú tagságának előkészítése mellett döntött, azonban az Európa Tanács által megkövetelt demokratikus normák bevezetését illetően a háborús helyzet, illetve a tuđmani rendszer korábban vázolt karakterisztikája miatt nem történtek a tagságot illetően további előrelépések a délszláv válság végső rendezéséig.

A daytoni békeszerződés megkötését követően az ország ET-felvétele újra napirendre került. 1996. április 24-én az ET publikálta Horvátország felvételével kapcsolatos értékelését, melyben a következő hét területet érintően fogalmazott meg elvárásokat az országgal kapcsolatban: (1) bírói függetlenség törvényi szavatolása, (2) kisebbségvédelem, (3) médiaszabadság, (4) a háborús bűnökkel nem vádolt, de a horvátországi hadieseményekben részt vevő szerbek amnesztiája, illetve visszatelepülésük előremozdítása, (5) a Hágai Törvényszékkel való együttműködés, (6) az Egyesült Államok Helsinki Bizottságával[19] való együttműködés, illetve (7) a helyi önkormányzatokra vonatkozó törvényekkel kapcsolatos konzultáció. Az ET egyéves határidőt szabott ezen kritériumok teljesítésére, azonban a határidőt megelőzően, valamint a követelmények teljesítésének elmaradása ellenére – a kritériumok teljesítésével kapcsolatos politikai bizalom jeleként – 1996. november 6-án Horvátország az ET teljes jogú tagjává vált. (Szilágyi [2002] 2–5. old.)

[18] Ld.: Sadkovic, James J. [2008]: Franjo Tuđman: An Intellectual in Politics. In: Ramet – Clewing – Lukic (szerk.): *Croatia since independence: War, Politics, Society, Foreign Relations*. Oldenbourg, München. 59–85. old.

[19] *Comission on Security and Cooperation in Europe – US Helsinki Comission*: Egyesült Államok-beli kormányzati szerv.

2.3. Horvátország és az Európai Unió Tuđman alatt

Az ország 1992. január 16-ai európai elismerését követően februárban a felek a korábbi Jugoszláviával kötött együttműködési megállapodáson túllépő kereskedelmi együttműködésben állapodtak meg, a kereskedelmi kvóták megállapítására korlátozódó rendelkezéseken túl azonban az 1990-es évek során Horvátországnak nem sikerült mélyebb kapcsolatokat kiépítenie az EK-val, illetve az EU-val.

Az Unió és Horvátország közti kapcsolat 1999-ig tartó folyamatos stagnálásának oka alapvetően három kérdéskörre vezethető vissza: Zágrábnak a szerb kisebbséggel szemben tanúsított rendelkezéseire; Tuđman kétarcú Bosznia-politikájára;[20] valamint az ország antidemokratikus politikai berendezkedésére. Mindezek következtében 1992-t követően az EU egyes vélemények szerint „csendes szankciókat" alkalmazott Horvátországgal – illetőleg a többi, az Unió által nem kívánatosnak ítélt politikát folytató volt jugoszláv tagköztársasággal – szemben: míg Szlovéniával 1993-ban a korábbinál kedvezőbb feltételrendszerű kereskedelmi egyezmény kötöttek, addig a további volt tagköztársaságok kereskedelmi kvótáját csökkentették. Emellett az Unió halogatta a Horvátországgal megkötendő együttműködési megállapodás aláírását, valamint az Európai Parlament és Horvátország közti bilaterális egyeztetések megszakadását követően az ország a PHARE-alapból[21] sem hívhatott le támogatást. (Vincze [2008] 4. old.)

1995-re úgy tűnt, hogy az EU–horvát viszony újraéledhet: jelentős előrehaladás történt a kooperációs szerződés előkészítését illetően, valamint az ország részesedett a PHARE-pénzekből is. A nyári horvát hadioffenzívát követően azonban újra megszakadtak az egyeztetések: augusztus 4-ét követően az Európai Unió Tanácsa a PHARE-támogatás és az együttműködési tárgyalások befagyasztásáról határozott. Ezen lépés mind a horvát kormányzat, mind pedig az ellenzék részéről erős ellenérzéseket váltott ki Brüsszellel szemben: a horvát politikai erők, valamint az ország közvéleménye az Unió álláspontjával szembehelyezkedve jogos honvédő háborúként értékelte 1995 nyarának eseményeit. Emellett az EU-nak a délszláv térségen belüli regionális kooperációt szorgalmazó direktívái – többek között a SECI[22] keretein belül – is Horvátország heves ellenkezésébe torkolltak: a horvátok attól féltek, hogy ezen lépésekkel az Unió az országot vissza akarja integrálni a felbomlott Jugoszláviába. Mindezen problémák ellenére 1996-ban az EBRD[23] Horvátországot kedvezően fejlődő átalakuló országként jellemezte. (Szilágyi [2002] 5–9. old.)

Az 1995-ös események következtében az EU és Horvátország viszonya a korábbi stagnáló állapotból folyamatosan rosszabbra fordult: habár 1997-ben a horvát külügyminiszter még optimistán nyilatkozott az kooperációs szerződést, illetve a PHARE-részvételt illetően, az EU – elsősorban Tuđman Bosznia-politikájára, valamint az emberi jogokkal és a civil társadalom kiépülésével kapcsolatos negatív tendenciákra

[20] Tuđman – többek között a hercegovinai horvát lobbi hatására – Dayton után sem tett le a boszniai horvát területek bekebelezéséről, habár a nemzetközi közösség felé ennek ellenkezőjét igyekezett kommunikálni.

[21] *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*. 1989-ben létrehozott felzárkóztató program, eredetileg Lengyelország és Magyarország részére, később számos más országra is kiterjesztette az EU.

[22] *Southeast European Cooperation Initiative*: Délkelet-európai Együttműködési Kezdeményezés.

[23] *European Bank for Reconstruction and Developement:* Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank.

hivatkozva – a tárgyalások folytatásának további elhalasztása mellett döntött. (Vincze [2008] 4. old.)

1998 márciusában az Unió hivatalosan is figyelmeztette Zágrábot, hogy „Horvátország jelenléte az EU struktúrájában nem kívánatos, ameddig az ország nem teljesíti nemzetközi kötelezettségeit”. (Szilágyi [2002] 7. old.) Emellett az EU a Horvátországra vonatkozó kereskedelmi kvóták szigorítását is kilátásba helyezte, tette ezt mindannak ellenére, hogy míg az EU-ba irányuló horvát export volumene gyakorlatilag 1991 óta stagnált, addig a Horvátországba irányuló EU-kivitel az ország függetlenedése óta jelentős mértékben nőtt.

A gazdasági szankciók kilátásba helyezésének következtében megnőtt a horvát fél kooperációs hajlandósága, és júniusra előállt egy tervezettel a szerb menekültkérdés megoldását illetően, amelyet az EU jelentős előrelépésként értékelt. Mindez azonban csak az Unió által felhánytorgatott problémák egy apró szegmensére adott választ: továbbra sem történt előrelépés a regionális együttműködést, az emberi jogokat, a szólás- és médiaszabadságot, valamint a politikai rendszer antidemokratikus vonásait illetően, hovatovább az EU a horvát bankrendszer átalakításának szükségességét is felrótta az országnak.

1999-ben az Unió külügyminiszteri trojkája kemény hangvételű memorandumot intézett a horvát vezetéshez, melyben elsősorban a választási rendszert, illetve annak folyamatos változtatását és alakítását kritizálták, valamint a jövőbeli választások integritását és érvényességét illető kétségeikre hívták fel Zágráb figyelmét. A kormányzó HDZ a kommüniké jelentőségének lekicsinylése mellett az ellenzék nyílt támogatásával vádolta Brüsszelt. Ekkorra már egyértelművé vált, hogy az EU nem tekinthet kooperatív partnerként a Tuđman- és a HDZ-vezette Horvátországra, s hogy Brüsszel és Zágráb viszonyának normalizálása csak kormányváltás mellett elképzelhető. (Szilágyi [2002] 5–9. old.)

2.4. Horvátország gazdasága az 1990-es években

A 20 ezer halottal és mintegy 27 milliárd dollárra becsült anyagi kárral járó háború mély nyomokat hagyott Horvátországon. A konfliktus negatív hatásainak hagyatéka egészen napjainkig komoly fennakadásokat okoz az ország európai integrációját illetően.

A harcok okozta károk és a haditermelés évekre visszavetette a korábban a térség egyik éllovasának számító Horvátország gazdasági fejlődését, a háború felszámolta az ország nagy potenciállal bíró turisztikai ágazatát, melyet 1995 után az alapoktól kellett újraépíteni.

1. sz. táblázat: Makrogazdasági mutatók 1990–1999

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
GDP éves változása	-9,9	-21,1	-11,7	-8,0	5,9	6,8	5,9	6,8	2,5	-0,9
GDP (mrd. USD)	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	15,9	17,8	19,3	18,7
GDP/fő (USD)	5106	4028	2291	2349	3137	4029	4422	4436	4820	
Infláció	n.a.	n.a.	n.a.	1483	107,3	4,0	4,3	4,1	6,4	
Államadósság (m. USD)	2.967	2.741	2.636	2.638	3.020	3.809	5.308	7.542	9.588	9.925
Export (m. USD)	4.019	3.292	4.597	3.903	4.260	4.632	4.551	4.170	4.541	4.279
Import (m. USD)	5.187	3.828	4.460	4.666	5.229	7.509	7.787	9.104	8.383	7.777
Foglalkoztatás (ezer fő)	1.568	1.432	1.261	1.238	1.211	1.196	1.195	1.187	1.272	1.058
Regisztrált munkanélküliség	9,1	13,2	13,2	14,8	14,5	14,5	16,4	17,5	17,2	19,4
Nyugdíjasok (ezer fő)	656	720	775	795	825	866	889	925	955	1018
Dependency rate	3,00	2,56	2,23	2,14	1,97	1,81	1,66	1,59	1,54	1,38

Forrás: Franišević – Bicanić [2007] 7. old., Simon [2000]

Amint az a fenti adatokból kitűnik, a horvát gazdaságnak jelentős problémákkal kellett szembenéznie az 1990-es évek folyamán, melyeket a Tuđman-kormányzatnak nem sikerült megoldania. A foglalkoztatás folyamatos csökkenést mutatott, mellyel párhuzamosan a regisztrált munkanélküliek aránya megkétszereződött az évtized során, s az ezredfordulóra elérte a 20%-ot. Emellett a nyugdíjasok száma is jelentősen nőtt, 1999-re meghaladta az egymillió főt. Míg a kivitel volumene gyakorlatilag nem változott számottevően az 1990-es években, addig a behozatal jelentősen növekedett, mely az ország kereskedelmi mérlegének romlását vonta maga után. A gazdasági nehézségek folyományaként az államadósság mértéke is jelentős mértékben emelkedett: az évtized folyamán az adósság mértéke megháromszorozódott. A háborús években a GDP jelentős csökkenése volt megfigyelhető, s ugyan az 1994 és 1997 közötti időszakra a konszolidáció és az egészséges mértékű növekedés volt jellemző, ez a lendület az évtized végére kifulladt, s a nemzeti össztermék 1999-re újra csökkenni kezdett. Beszédes adat, hogy az egy főre jutó bruttó hazai termék az évtized végén alacsonyabb volt, mint 1990-ben.

Az EU-val fennálló borús viszony ellenére az ország az 1990-es évek során összesen 1519,7 millió ECU Uniós támogatáshoz jutott, többek között az EK Humanitárius Hivatala,[24] illetve a délszláv térség újjáépítését elősegítő Obnova-program részéről.[25]

[24] ECHO: *European Community Humanitarian Aid Office*, majd *European Comission Humanitarian Aid Office.*

[25] Ld.: ifj. Simon György [2000]: Az Európai Unió és a Balkán. *Külgazdaság,* 44. évf. 6. sz., 50–72. old.

3. SZEMLÉLETVÁLTÁS TUĐMAN UTÁN

3.1. Az új kormányzó erők politikai nyitása 2000 után

A Tuđman halálát követő választások eredményeként egy Ivica Račan vezette hatpárti, baloldali kormánykoalíció állt fel 2000 januárjában, melynek tagjai az SDP–HSLS[26] koalíció, illetve a „négyek csoportja" (HNS, HSS, LS, IDS)[27] voltak. Az elnökválasztást az 1990-es évek során a HDZ-ből a párt jobbratolódása miatt kivált, a HNS jelöltjeként induló Stjepan Mesić nyerte a baloldali koalíció jelöltjével szemben.

Az ország új politikai vezetése a tuđmani korszakkal szembefordulva, az ország demokratikus átalakulása mellett kötelezte el magát. 2001 elején – Mesić támogatása mellett – felszámolták a félelnöki rendszert, és egykamarás parlamentáris alapokra helyezték az ország vezetését. Račan 2001 októberében felállított egy hatóságot a korrupció és a szervezett bűnözés visszaszorítására (USKOK),[28] mely munkáját azonban sok kritika érte: a mérsékelt előrelépések ellenére se a *Transparency International,* sem pedig az EU nem volt elégedett az ország korrupcióellenes teljesítményével. Kritika érte a kormányt a médiaszabadságot illetően is, habár ezen a téren jelentős előrelépések történtek a Tuđman-érához képest. (Ramet [2008] 13–15. old.) Az IDS 2001-ben – az Isztria autonómiájával kapcsolatos nézeteltérések következtében – kilépett a kormánykoalícióból, azonban továbbra is támogatták a Račan-kabinetet. 2002-ben a HSLS kettészakadásával tovább szűkült a koalíció, habár a kettévált párt egyik utód-frakciója (a LIBRA)[29] továbbra is kitartott a kormány mellett.

A demokratikus intézményrendszerek kialakításának előremozdítását, valamint az európai integrációs folyamat feléledését tekintve sikeresnek mondható kormánykoalíció a háború hagyatékát képező kérdésekben komoly belpolitikai–társadalmi feszültségekkel került szembe. Egyfelől a szociális rendszerrel szembeni elégedetlenség, a sztrájkok és veterán-tüntetések, másfelől a Hágai Törvényszékkel való együttműködés erős társadalmi elutasítása, és az ebből adódó széleskörű nacionalista hangvételű tüntetéssorozatok tépázták meg a kormányzó erők népszerűségét és elismertségét.

3.2. Az Unió és Horvátország kapcsolatai 2000 és 2003 között

Az Európai Unió pozitívan reagált a 2000-es horvát kormányváltásra, illetve az új horvát vezetés demokratikus és az európai integráció irányában elkötelezett politikai

[26] SDP: Horvát Szociáldemokrata Párt; HSLS: Horvát Szociálliberális Párt.
[27] HNS: Horvát Néppárt, HSS: Horvát Parasztpárt; LS: Liberális Párt, IDS: Isztriai Demokrata Fórum.
[28] *Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.*
[29] Liberális Demokrata Párt.

irányvonalára, így 2000 elejétől a korábbi stagnáló EU–horvát kapcsolatok új erőre kaptak.

A horvát kormány beiktatását követően erőteljes lépéseket tett az uniós kapcsolatok mélyítésére irányulóan: február 5-én létrehozták az Európai Integrációs Minisztériumot, majd február 8-án az EU kritériumrendszerével harmonizáló, a médiaszabadságot, a szerb menekültkérdésben való előrelépést, illetve Bosznia szuverenitásának sérthetetlenségét előirányzó programot mutattak be. Ezen előrelépésekre adott reakcióként az EU felállított egy kétoldalú egyeztető munkacsoportot, melynek első találkozóját február 15-én tartották meg. Az Unió május 24-ei helyzetértékelésében pozitívan nyilatkozott az országban végbement változásokról, és előirányozta a stabilizációs és együttműködési megállapodás előkészítését. (Szilágyi [2002] 10–12. old.)

Az 1999-ben kitört koszovói válság hatására az Európai Bizottság kidolgozta a stabilizációs és társulási folyamat (*Stabilisation and Association Process* – SAP) elnevezésű programot a délkelet-európai régió gazdasági–politikai stabilizálására, melynek célja a térség uniós integrációjának előkészítése, valamint a regionális együttműködés kiszélesítésének elérése volt. A 2000. júniusi feirai EU-csúcson (Európai Tanács [2000]) az Unió a balkán régió öt országát, köztük Horvátországot vette be a programba. (Sošić [2007] 1–2. old.)

2000 novemberében a Zágrábban tartott EU-csúcstalálkozón (Európai Bizottság [2000]) az Unió képviselői prezentálták a horvát fél felé a balkáni államok számára kidolgozott gazdasági és logisztikai segélyprogram, a CARDS *(Community Assistance for Reconstruction, Development, and Stabilisation)* tervezetét, mely keretein belül Brüsszel 4,65 milliárd eurós segélyt helyezett kilátásba a 2000–2006 közötti időszakra a térség országainak politikai, gazdasági és alkotmányos reformjait támogatandó. (Európai Unió Tanácsa [2000]) A CARDS 2001-ben lépett életbe, Horvátország 2004-ig körülbelül 200 millió euró értékben részesedett ezen forrásokból.

2001 februárjában a s*zábor* felállított egy európai integrációs parlamenti bizottságot, mely a horvát jogrendszer és igazságszolgáltatás európai normákkal való harmonizálása fölött őrködött. (Szilágyi [2002] 13–14. old.)

A 2001-es év folyamán kidolgozásra, majd novemberben aláírásra került a stabilizációs és társulási megállapodás (S*tabilisation and Association Agreement* – SAA), illetve az ezen szerződés életbelépéséig az Unió és Horvátország gazdasági kapcsolatai szabályozó átmeneti kereskedelmi szerződés *(Interim Agreement of Trade and Transport Provisions)*. Míg az utóbbi megállapodás 2002 márciusában életbe lépett, addig az SAA ratifikációs folyamata egészen 2004-ig húzódott, az okmány végül 2005 februárjában lépett hatályba. (Európai Bizottság [2005])

A 2002. decemberi koppenhágai EU-csúcson a Bizottság „európai perspektívát" kínált az SAP résztvevő országok számára, melyet követően Horvátország 2003 februárjában hivatalosan is benyújtotta tagfelvételi kérelmét. (Sošić [2007] 14. old.)

Az Unió és Horvátország kapcsolatainak rendeződése, illetve az együttműködési és csatlakozási folyamatok jelentős erőre kapása ellenére a 2000–2003 közötti időszakban is akadtak problémás kérdéskörök, illetve nézeteltérések Brüsszel és Zágráb között. A horvát kormány számára komoly bel- és külpolitikai nehézségeket jelentett az ICTY-együttműködés kérdése (melyről részletesen a dolgozat egy későbbi pontja számol be), továbbá a kormánykoalíción belüli viták az ország konvergencia-programjának lelassulásához, és ezáltal az SAA ratifikációjának elhúzódásához vezettek. Emellett

negatívumként értékelendő, hogy a horvát euro-szkepticizmus a korábbi 8-ról 16%-ra nőtt, habár ekkorra még nem öltött jelentős méreteket. (Sošić [2007] 15. old.)

3.3. A HDZ átalakulása és hatalomba való visszatérése

A Tuđman halála következtében kialakult hatalmi vákuum, illetve a 2000-es választásokon elszenvedett vereség következtében a HDZ-ben hatalmi harcok indultak a pártvezetés megszerzéséért, melyek végül egy hosszú és radikális „megtisztulási" és átalakulási folyamathoz vezettek. A párton belüli első szakadás a választások után következett be, amikor Mate Granić korábbi külügyminiszter és elnökjelölt a HDZ-ből kilépve megalapította a jobbközép Demokratikus Centrumot.

Granić kiválása után a HDZ-n belül alapvetően két irányzat vetélkedett a hatalomért: az Ivo Sanader vezette mérsékelt frakció, és az Ivica Pasalić, Tuđman korábbi főtanácsadója által képviselt radikálisabb, nacionalista vonal. A párt 2002-es kongresszusán végül Sanader nyerte a pártelnökségről rendezett szavazást – mindössze 19 vokssal legyőzve Pasalićet. Sanader győzelme után fiatal, a demokratikus értékek iránt elkötelezett, Európa-párti politikusokkal vette körül magát, valamint komoly erőfeszítéseket tett a pártban korábban nagy befolyással bíró nacionalista erők megtörésére, melyben fontos szerepet játszott a – döntően radikális nézeteket valló, és több ízben a daytoni békeszerződés „újraírása" mellett kardoskodó – hercegovinai horvát diaszpórával való szakítás. A párt új irányvonalával szembehelyezkedő Pasalić és követői kiléptek a HDZ-ből és megalapították a Horvát Blokkot (HB). (Longo [2006] 2–5. old.)

A 2003 novemberében rendezett választásokon a megújult jobbközép HDZ a szavazatok 33%-ával a parlamenti mandátumok 43,7%-át szerezte meg, így győzelme ellenére külső támogatásra szorult a *száborban*. Az első Sanader kabinetben helyet kapott a HDZ-ből kivált DC egy minisztere is. Az Unióval és az ICTY-nal is jó kapcsolatokat kialakító Sanader a 2007-es választásokon ismét győzelemre vezette a HDZ-t, azonban a miniszterelnök 2009 júliusában lemondott tisztségéről, helyét Jadranka Kosor vette át. Elsősorban a gazdasági válság hatásainak következtében a 2009–2010-es évek folyamán jelentősen csökkent a HDZ népszerűsége,[30] a 2009–2010 fordulóján rendezett elnökválasztáson a visszavonuló Mesić elnök posztját az SDP jelöltje, Ivo Josipović nyerte el.

[30] Ld.: Szilágyi Imre [2010]: A horvátországi hatalmi vetélkedés okai: Kosor győzelme Sanader felett. *MKI-tanulmány*. Forrás: http://www.kulugyiintezet.hu/letoltes.php?letolt=10112, 2010. április 25.

4. HORVÁTORSZÁG EU-CSATLAKOZÁSA

4.1. A csatlakozási kérelem benyújtásától a csatlakozási tárgyalások megkezdéséig

Mind Horvátország, mind pedig az egész Balkán-régió európai integrációs törekvéseit illetően fontos mérföldkövet jelentett a 2003. júniusi thesszaloniki EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozó. A találkozón az Unió képviselői megerősítették elkötelezettségüket a térség államainak integrációját illetően, melynek legfőbb indikátoraként elfogadták a stabilizációs és társulási folyamat felgyorsítását előirányzó, illetve a térségbe irányuló EU-programok eszközrendszerét kiszélesítő *thesszaloniki agendát*, (Európai Tanács [2003]) mely a 2002-es koppenhágai csúcstalálkozón megfogalmazottakhoz hasonlóan „európai perspektívát" kínált a Nyugat-Balkán államainak (Vincze [2008] 7. old.). Horvátország csatlakozási kérelemére reagálva Romano Prodi, az Európai Bizottság elnöke júliusi zágrábi látogatása során egy *avis*-kérdőívet adott át a horvát kormánynak, melyet a horvát kormány ország októberre megválaszolt a Bizottság felé (Sošić [2007] 14. old.).

2004. június 18-án az Európai Tanács tagjelölti státuszra emelte Horvátországot. A tárgyalások megkezdésének időpontját az Unió 2005 márciusára tűzte ki, azonban Carla del Ponte ICTY-főügyész – a horvát kormány Ante Gotovina tábornok elfogását illetően tanúsított magatartásáról megfogalmazott – lesújtó véleményének következtében az EU a csatlakozási folyamat megindításának elhalasztása mellett döntött. A nemzetközi elmarasztalás következtében Horvátország jelentős erőfeszítéseket tett az ICTY-vel való együttműködés előmozdítására, illetve Gotovina előkerítésére, melynek hatására 2005. október 3-án del Ponte kijelentette, hogy a horvát fél immáron teljesítette a Hágai Törvényszékkel való kooperációs vállalását. Ezt követően a Tanács a csatlakozási folyamat megkezdéséről határozott, melyre 2005. október 20-án az első vizsgálati szakasz megindításával került sor (Sošić [2007] 15–16. old.).

4.2. A csatlakozási tárgyalások menete

A vizsgálati szakaszok teljes körű lezárására 2006. október 18-án került sor, azonban a tárgyalási folyamat, már ezt megelőzően, 2006. június 12-én megkezdődött. A horvát csatlakozási szerződés-tervezet összesen harmincöt fejezetből áll. A szerződés-tervezet fejezeteinek témakörei, illetve a tárgyalássorozat fontosabb dátumai az alábbi táblázatban láthatóak.

2. sz. táblázat: A horvát csatlakozási tárgyalások fontosabb dátumai

Fejezet	Tárgyalások kezdete	Tárgyalások előzetes lezárása
1 – áruk szabad mozgása	2008. július 28.	2010. április 19.
2 – személyek szabad mozgása	2008. június 17.	2009. október 2.
3 – szolgáltatások nyújtásának szabadsága	2007. június 26.	2009. december 21.
4 – tőke szabad áramlása	2009. október 2.	
5 – közbeszerzések	2008. december 19.	
6 – vállalati jog	2007. június 26	2009. október 2.
7 – intellektuális és szerzői jogok	2007. március 29.	2008. december 19.
8 – versenyjog		
9 – pénzügyi szolgáltatások	2007. június 26.	2009. november 27.
10 – média	2007. június 26.	2008. december 19.
11 – mezőgazdaság	2009. október 2.	
12 – élelmiszer-biztonság	2009. október 2.	
13 – halászat	2010. február 19.	
14 – közlekedés	2008. április 21.	
15 – energia	2008. április 21.	2009. november 27.
16 – adózás	2009. október 2.	
17 – gazdaság és pénzügypolitika	2006. december 21.	2008. december 19.
18 – statisztika	2007. június 26.	2009. október 2.
19 –foglalkoztatás és szociálpolitika	2008. június 17.	2009. december 21.
20 – iparpolitika	2006. december 21.	2008. július 25.
21 – transzeurópai hálózatok	2007. december 19.	2009. október 2.
22 – regionális politika	2009. október 2.	
23 – igazságszolgáltatás és alapjogok		
24 – igazságosság, szabadság és biztonság	2009. október 2.	
25 – tudomány és kutatás	2006. június 12.	2006. június 12.
26 – oktatás és kultúra	2006. december 11.	2006. december 11.
27 – környezetvédelem	2010. február 19.	
28 – fogyasztó- és egészségvédelem	2007. október 12.	2009. november 27.
29 – vámunió	2006. december 21.	2009. október 2.
30 – külkapcsolatok	2007. október 12.	2008. október 30.
31 – közös kül-, biztonság- és védelmi politika		
32 – pénzügyi ellenőrzés	2007. június 26.	
33 – pénzügy és költségvetés	2007. december 19.	
34 – intézmények		
35 – egyéb ügyek		

Forrás: Mission of the Republic of Croatia to the European Union, http://eu.mfa.hr

A Tanács 2008-ban egy új csatlakozási partnerségi kerettervet fogadott el. (Európai Unió Tanácsa [2008]) Ezen dokumentumban az Unió rendelkezett a csatlakozási folyamat főbb prioritásairól, illetve megnevezte a horvát tagság politikai és gazdasági követelményeit. A csatlakozási folyamat főbb prioritásaiként a Tanács az SAA egyezményben vállaltak teljesítését; az igazságszolgáltatási- és közigazgatási reformok véghezvitelét; a kisebbségpolitika javítását, illetve a háborús menekültek visszatérésének elősegítését; a szomszédos országokkal fennálló bilaterális viták megoldását; az Hágai Törvényszékkel való teljes körű együttműködést; illetve a gazdasági környezet javítását jelölte meg. A politikai követelmények terén a dokumentum a demokrácia és a jogállamiság garanciáinak biztosítását; a közigazgatási reform véghezviteltét; az igazságszolgáltatási rendszer átláthatóbbá és függetlenebbé tételét; a korrupció-ellenes rendelkezések bővítését; illetve a regionális együttműködés kiszélesítését és a nemzetközi kötelezettségek hiánytalan teljesítését emelte ki. A

gazdasági kritériumok terén az Unió gazdasági jogszabályaival és elveivel való harmonizációt; a makrogazdasági stabilitást elősegítő, prudens fiskális és monetáris politika folytatását; a vállalkozásalapítás megkönnyítését; illetve a gazdaságirányítás és -ellenőrzés teljesítményének növelése érdekében hozandó intézményi reformok véghezvitelét várta el Horvátországtól. (Európai Unió Tanácsa [2008])

Mint az második számú táblázat adataiból látható, 2010. április 19-éig összesen harminc témában indultak meg a tárgyalások, melyek során a felek tizennyolc fejezet előzetes lezárásáról állapodtak meg. Amint az a mellékletben 5. számú táblázatként csatolt, részletesebb táblázat adataiból kiderül, az öt, tárgyalásra még nem bocsájtott fejezetből háromban már jelentős előrelépés történt, lezárult a folyamat első és második vizsgálati fázisa, melyekről a Bizottság és a Tanács is véleményt mondott, illetve Horvátország prezentálta álláspontját az Unió felé. A nyolcadik és a huszonharmadik fejezetek esetében a Bizottság jelenleg is dolgozik egy közös álláspont-tervezet kialakításán, míg a harmincegyedik fejezet Szlovénia vétója miatt vesztegelt, mely vétó okait és körülményeit a dolgozat egy későbbi pontja részletesen tárgyalja. A harmincnégyes, illetve a harmincötös sorszámú fejezeteket illetően a két fél közötti tárgyalásokra nem volt és nem is lesz szükség.

Az Európai Bizottság 2009. szeptemberi beszámolójában, (Európai Bizottság [2009/1]) illetve a 2009–2010-es időszak főbb céljait összefoglaló stratégiai iránymutatásában (Európai Bizottság [2009/2]) hat kérdéskörben találta úgy, hogy habár Horvátország számottevő előrehaladást ért el, további lépésekre van szükség a csatlakozáshoz. A tőke szabad áramlására vonatkozó negyedik fejezetet illetően a pénzmosás elleni rendelkezések betartatásával, illetve a pénzügyi szolgáltatások liberalizációjával kapcsolatban volt szükség további előrehaladásra. A közbeszerzésekre vonatkozó ötödik cikk rendelkezéseiből az állami tenderekkel kapcsolatos korrupció hatékonyabb megfékezését, valamint a pályázati eljárásokkal kapcsolatos kormányzati, bürokratikus és jogszabályi kapacitás kiterjesztését kérte számon a jelentés. A tizenkettedik, az élelmiszer-biztonság kérdéskörét tárgyaló fejezetből az állati származású élelmiszerek ellenőrzésére vonatkozó országos szintű program kialakításának fontosságát emelte ki a fenti két dokumentum. A tizenharmadik, halászatról szóló részt illetően a flotta-menedzsmentben, illetve az ágazat ellenőrzésében kívánt további előrelépést látni az EU. A huszonhetedik, környezetvédelmi témájú fejezethez kapcsolódóan elsősorban a vízkészleteket illetően támasztott kritériumok teljesítését várta az Unió. A pénzügyi ellenőrzéssel foglalkozó harminckettedik fejezettel kapcsolatban a számvevőszék függetlenségének szavatolását, illetve a PIFC-t[31] illető előrelépéseket kérte számon a Bizottság.

Emellett a fenti két dokumentum öt további problémás fejezetet emelt ki, melyekben az országnak jelentős fejlődést kell elérnie az Unióba való belépésig. A nyolcadik, a versenyjogi intézkedésekről szóló fejezetet illetően elsősorban a horvát gazdasági versenyhivatal tevékenységének számottevő erősítését várta az Unió. A mezőgazdaság témájával foglalkozó tizenegyedik fejezetre vonatkozóan a bortermeléssel kapcsolatos jogi intézkedések, illetve az EU Közös Agrárpolitikájával való zökkenőmentes harmonizáció elősegítését irányzó rendelkezések terén kellett fejlődést felmutatnia Horvátországnak. A huszonkettedik, regionális politikát tárgyaló fejezetre vonatkozóan az Unió Regionális Fejlesztési-, illetve Kohéziós Alapjának forrásaiból való részesedést lehetővé tevő, átfogó nemzeti fejlesztési programok kidolgozását várta a Bizottság. A huszonharmadik, igazságszolgáltatással és alapjogokkal foglalkozó részt illetően a bírói függetlenség szavatolását, illetve a bíróságok hatékonyságának növelését kérte számon

[31] Public internal financial control – általános belső pénzügyi ellenőrzés.

a Bizottság jelentése, emellett Zágráb kisebbségpolitikáját is kritizálta az EU. Az igazságosság, szabadság és biztonság kérdéseiről rendelkező huszonnegyedik fejezet tekintetében elsősorban a határellenőrzés hatékonyságának jelentős növelésére volt szükség a dokumentumok szerint. (Európai Bizottság [2009/1], [2009/2])

4.3. Az integrációt elősegítő európai fejlesztési–felzárkóztató programokban való horvát részvétel

Horvátország 2001 és 2004 között a CARDS-program, 2005 és 2006 között pedig a PHARE, az ISPA (*Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*) és a SAPARD *(Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)* programok keretein belül részesült uniós pénzügyi támogatásban. (Európai Bizottság [2010])

Az Unió 2007 óta az IPA *(Instrument for Pre-accession Assistance)* program keretein belül nyújt pénzügyi segítséget Horvátország csatlakozási felkészüléséhez. (Európai Bizottság [2007]) A decentralizált struktúrájú IPA-program öt komponensből épül fel, melyek a következők: az átmenet megkönnyítését, illetve az intézményépítést segítő; a határokon átnyúló együttműködést finanszírozó; a regionális fejlesztéseket irányzó; a humánerőforrás-fejlesztést támogató; illetve a falusi/mezőgazdasági/vidéki területek felzárkóztatását elősegítő komponens.

Az első komponens elsősorban a civil társadalom megerősítését szolgálja, támogatandó projektjei között megtalálható többek között az USKOK tevékenységének elősegítése, a civil szféra és a kormányzat közti párbeszéd előremozdítása, valamint az Unió emberi jogi normáinak propagálását irányzó törekvések szponzorációja. A második komponens három részre osztható: egyrészt Horvátországnak az EU-tagország szomszédjaival – azaz Magyarországgal, Olaszországgal és Szlovéniával – történő regionális együttműködését; másrészt az „új generációs" – Bosznia-Hercegovinával, Szerbiával és Montenegróval való – regionális kooperáció előremozdítását; harmadrészt pedig a délkelet-európai és a mediterrán térséget érintő transznacionális programokban való részvételt támogatja. A harmadik, negyedik, valamint ötödik komponensek Horvátországnak az Unió közösségi kohéziós-, agrár-, és regionális fejlesztési programjaiban való részvételét hivatottak előkészíteni. Az IPA-program során Horvátország 2007 és 2012 között összesen 910,2 millió euró támogatáshoz férhet hozzá. (Európai Bizottság [2010])

4.4. Horvátország gazdasági felkészültsége

A horvát gazdaság fő kihívásait Franišević és Bicanić cikkükben két kérdéskör mentén csoportosítja: szerintük az európai integrációt illetően az országnak egyrészt a modern gazdasági növekedés kialakítása, másrészt a modern piacgazdasági rendszer kialakítása kell, hogy a fő prioritása legyen. Ezen célok elérésének három rövid távú összetevőjét emelik ki: a piaci jellegű reformok végrehajtását, a növekedésorientált gazdaságpolitikai irányvonal kialakítását, valamint az ország „europaizálását". (Franišević–Bicanić [2007] 1. old.)

Az EU 2009-es helyzetértékelésében úgy látja, hogy bár az országban a piacgazdaság működése mind politikai, mind pedig gazdasági szempontból biztosított, a kormányzat

intézkedéseinek vizsgálatakor szembetűnő, hogy az ország nem rendelkezik hosszú távú fejlesztési és pénzügyi stratégiával, az Unió megítélése szerint a kormányzati intézkedések döntő többsége *ad hoc* jellegű. (Európai Bizottság [2009/1])

3. sz. táblázat: Gazdasági mutatók 2000–2010

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
GDP növekedés (%)	3	3,8	5,4	5	4,2	4,2	4,7	5,5	2,4	-5,8*	0,2*
GDP (mrd. USD)	21,3	22,9	26,5	33,9	40,7	44,4	49	58,6	69,3		
GDP/fő (EU-27=100)	49,2	50,3	52,3	54,3	55,8	56,6	57	60,2	62,7		
Infláció	4,5	4,3	2,5	2,4	2,1	3	3,3	2,7	5,8	2,2*	
Államadósság (GDP %)		46,4	56	60,7	64,1	72,8	81,3	84,7	88		
Foglalkoztatás (%)			53,4	53,4	54,7	55,0	55,6	57,1	57,8	56,6*	
Munkanélküliség (%)			14,8	14,2	13,7	12,7	11,2	9,6	8,4	9,6*	

*Forrás: Eurostat; * – előrejelzés*

A fenti táblázat adatait áttekintve szembetűnő, hogy Horvátország egészséges gazdasági fejlődést tudott felmutatni az elmúlt évtized során. A GDP növekedése jelentős mértékű volt, az egy főre eső nemzeti össztermék reálértékének aránya a huszonhét EU-tagország átlagához viszonyítva a jelenlegi legfrissebb adatok szerint 62,7 százalékos. Az infláció értéke a 2000-es évek folyamán igen alacsony volt, míg a foglalkoztatás folyamatosan növekedett, ezzel párhuzamos pedig jelentősen csökkent a munkanélküliség. Az fenti táblázat egyetlen aggodalmat keltő adata az államadósság erőteljes növekedése, melynek visszaszorítása a horvát kormányzat kiemelt célja lesz az elkövetkezendő években.

A 2008–2010-es évek adatai alapján a gazdasági világválság negatív hatásai Horvátország is erősen megviselték, azonban a prognózisok szerint az idei évtől enyhül a visszaesés, és az ország visszatérhet korábbi növekedési pályájára. A válság okozta nehézségek ellenére 2009 márciusában Olli Rehn bővítési EU-biztos biztosította róla Horvátországot, hogy az Unió – az Európai Befektetési Bankkal és az EBRD-vel közösen – támogatja az országot a válságból való kilábalásban, illetve további gazdasági–pénzügyi segítséget nyújt az integráció-érettség eléréséhez.[32]

4.5. A csatlakozás lehetséges céldátumai

A csatlakozási tárgyalások befejezését a horvát kormány korábban a 2009-es év végére várta, azonban ez a Szlovéniával szemben fennálló területi viták, és az ezt követő szlovén vétó következtében meghiúsult. A jelenlegi előrejelzések alapján a horvát fél a

[32] "Future of EU Enlargement in South-East Europe" - Speech by EU Commissioner Rehn. http://www.europa-eu-un.org/articles/en/article_8530_en.htm

2010 végére – 2010 elejére szeretné lezárni a tárgyalássorozatot, mely az ország 2012-es csatlakozását vetíti előre.[33,34,35]

[33] EurActiv: Croatia's accession negotiations set to conclude this year. http://www.euractiv.com/en/enlargement/croatias-accession-negotiations-set-conclude-year

[34] EurActiv: Croatia nearing accession finishing line, EU says. http://www.euractiv.com/en/croatia-nearing-accession-finishing-line-eu-says-news-376165

[35] EurActiv: Croatia halfway through EU accession talks. http://www.euractiv.com/en/enlargement/croatia-halfway-trough-its-eu-accession-talks-news-463365

5. VITÁS ÉS VITATOTT KÉRDÉSEK HORVÁTORSZÁG EU-CSATLAKOZÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

5.1. Az ICTY-együttműködés kérdése

5.1.1. A Hágai Nemzetközi Törvényszék felállása

A Hágai Nemzetközi Törvényszékkel való együttműködés, illetve együtt nem működés egészen 2005-ig a horvát uniós csatlakozás egyik legfőbb akadálya volt, melynek fényében furcsán hangozhat, hogy a délszláv háború kirobbanásakor Horvátország erősen lobbizott a Törvényszék létrehozásáért. Az ezen két állítás között fennálló ellentmondás alapvetően két okkal magyarázható: egyfelől a délszláv háború előrehaladtával a horvát haderő szerepe és módszerei nagyban megváltoztak, másfelől a horvát politikai vezetés és Hága merőben eltérően ítélte meg a hadicselekmények jogi vonatkozásait.

A horvátországi háború három szakaszra osztható: 1991 és 1992 nyara között a horvátok a szerb agresszió elszenvedőiként védekező háborút folytattak az ország területi integritásának fenntartásáért; 1992 nyarán a horvát–bosnyák háború kirobbanásával a Horvát Nemzeti Gárda maga is offenzív hadviselő féllé vált; a horvát–bosnyák kiegyezést követően pedig a szerb hadsereg által megszállt területek felszabadítására irányuló hadműveletek megindításával Horvátország vált a fő támadóvá a konfliktusban. Míg az első szakaszban a horvátok a szerbek véres offenzívájának és etnikai tisztogatásának elszenvedői voltak, addig a második szakaszban a boszniai muszlimok, illetve a harmadik szakaszban a krajinai szerbek ellen a horvát hadsereg erői számos háborús bűnt követtek el. (Peskin [2008] 95–105. old.)

Az ICTY felállítását Horvátország emellett azért támogatta, mert az ország politikai vezetése úgy vélte, Hága kizárólag a szerb háborús bűnösöket fogja üldözni, hiszen saját értékelésük szerint a honvédő háború során a horvát katonák jogos felszabadító harcot vívtak, így nem követhettek el háborús bűnöket. (Pavlaković [2008] 5. old.)

Az 1991–1992-es évek horvát lobbija ellenére az ICTY-t végül a boszniai háború eseményeinek hatására állította fel az ENSZ. A Törvényszék megalapításáról az ENSZ BT 1993. február 22-i 808-as határozata döntött, a bíróság végül 1993. május 25-én az ENSZ BT 827-es határozata alapján állt fel. A Hágai Nemzetközi Törvényszék a második világháborút követően alakult Nürnbergi és Tokiói Törvényszékek óta az első nemzetközi *ad hoc* jellegű háborús bíróság volt, és az első olyan bíróság, mely egy háború alatt, nem pedig utána állítottak fel. Az ICTY személyi hatálya természetes személyekre terjedt ki, időbeli hatálya alapján a Törvényszék a 1991. január 1. utáni háborús atrocitásokat vizsgálta, területi hatálya pedig a volt Jugoszlávia területére terjedt ki. (Kerr [2007] 3–4. old.)

A daytoni megállapodás keretein belül az érintett országok vállalták, hogy alávetik magukat a Hágai Törvényszék joghatóságának, illetve teljes mértékben együttműködnek az ICTY ügyészeivel a háborús bűnökkel vádolt katonai vezetők kézre kerítésének érdekében, azonban ezen vállalás ellenére a felek közti együttműködés nehézkesnek bizonyult. (Melon [1997] 3. old.)

5.1.2. A horvát közvélemény és a horvátországi háborúk

A horvát politikai vezetés alacsony együttműködési hajlandóságának okai döntően a közvélemény háború iránti érzéseivel vannak összefüggésben. A horvát közgondolkodásban a délszláv válság honvédő háborúként *(domovinski rat)* van jelen, a győztes háborút megvívó, és az ország területét a szerb hadseregtől visszaszerző katonáikra pedig nemzeti hősökként tekintenek. Ezen okokból kifolyólag a horvát közvéleményt igen negatívan viszonyul Hága tevékenységéhez, mint az a későbbiekben kifejtésre kerül, egyes katonai vezetők kiadatása több ízben erős ellenállásba és jelentős méretű tömegtüntetésekbe torkollott.

Mind a horvát nép, mind pedig a témával foglalkozó társadalomtudósok megosztottak a délszláv válság háborús bűneit illetően. A nacionalistább hangok tagadják, vagy legalábbis lekicsinylik a jogos honvédő háború alatti civilek elleni, illetve etnikai indíttatású erőszakot, és Hága tevékenységében a horvátországi háború legitimitásának megkérdőjelezését látják. Ezzel szemben a mérsékeltebb vélemények szerint az ICTY által vizsgált atrocitások emberi jogi vonatkozásból mindenképpen elítélendőek, még akkor is, ha az ország valóban védekező háborút vívott a szerb agresszióval szemben.[36]

A Tuđman utáni politikai irányvonal-váltással párhuzamosan ugyan a közvélemények Hágáról való véleménye is javult, azonban a 2000-res évek eleji kiadatási kérelmek újraélesztették a Törvényszék iránti korábbi szkepticizmust: míg 2001 júliusában a megkérdezettek 49%-a volt az ICTY-nal való együttműködés mellett, addig 2002 szeptemberében immár 71% volt ellene. (Pavlaković [2008] 11. old.)

A HDZ radikális politikusoktól való megtisztítása, illetve a boszniai horvátokkal való szakítása következtében 2002–2003 fordulójára jelentős mértékben nőtt a Törvényszékkel való együttműködés politikai támogatottsága, azonban – elsősorban Gotovina tábornok ügyében – ezt követően sem volt zökkenőmentes a két fél kapcsolata.

5.1.3. Az ICTY-együtműködés mint az EU-csatlakozás politikai követelménye

A háborús bűnösök kézre kerítése több aspektusból is kiemelt fontossággal bírt az EU számára a balkáni rendezést, illetve a volt Jugoszlávia államainak integrációs törekvéseit illetően. Ennek oka, hogy a háborús bűnökkel való szembenézés, illetve az ezen ügyekben történő igazságszolgáltatás elengedhetetlen az Unió által képviselt emberi jogi normák elfogadásához és tiszteletben tartásához, valamint a jogállamiság mérőfoka is. (Kerr [2007] 8. old.) Más vélemények szerint a délszláv háborúban részt vett államok integrációját a teljes ICTY-együttműködéshez kötő rendelkezések az

[36] Ld.: Sadkovic, James J. [2009]: Croatian Views of the Wars of the Yugoslav Succession. *Europe–Asia Studies*, 61. évf. 3. sz., 519–534. old.

emberi jogi aspektuson túlmenően az Unió alkupozíciójának javítására, illetve az EU részéről történő nyomásgyakorlás, avagy *power politics* legitimizálására is szolgáltak.[37]

Ezen két magyarázatot én egy harmadikkal egészíteném ki: a fentieken túl a Hágával való együttműködést azt tette különösen fontos kérdéssé, hogy az ICTY nem rendelkezett sem jogkörrel, sem pedig apparátussal az általa megvádolt háborús bűnösök elfogására, mely feladat ellátását a délszláv országokban működő nemzetközi katonai erők sem vállalták magukra, így a Törvényszék teljes mértékben az érintett országok hatóságaira volt utalva.

5.1.4. A Törvényszék és az ország viszonya

A *szábor* 1996 áprilisában elfogadta a Hágai Törvényszékkel való együttműködésről szóló törvényt, mely kinyilvánította, hogy Horvátország aláveti magát a Törvényszék joghatóságának. A törvény elfogadásának hátterében az állt, hogy Tuđman úgy gondolta, az ICTY csak a szerb háborús bűnösök, illetve rosszabb esetben boszniai horvát katonák után fog vizsgálódni. Milan Vuković, Horvátország főbírája úgy fogalmazott: horvátok nem követhettek el háborús bűnöket, hiszen az ország védekező fél volt a háború során. Ezen nézet 1999 márciusában törvényerőre is emelkedett, amikor a s*zábor* arról határozott, hogy a Vihar és Villám hadműveletek kizárólag a horvát bíróságok joghatósága alá tartoznak. (Pavlaković [2008] 5. old.)

Tuđman vezetése alatt Horvátország élesen elzárkózott a Törvényszékkel való együttműködéstől a horvátországi háború incidenseit illetően, azonban a boszniai horvátok ügyében nyíltabbnak bizonyultak: 1997 folyamán az ország tizenkét boszniai horvát vezetőt adott át az ICTY-nak, köztük Tihomir Blaškićot is.[38] Blaškić egyesek szerint Tuđman „áldozati bárányа" volt, az elnök a számos véres bűnnel gyanúsított boszniai horvát katona kiadásával akarta lekenyerezni Hágát, és ezáltal elterelni a Törvényszék figyelmét a horvátországi háborús bűnösökről.[39] (Pavlaković [2008] 5–6. old.)

A 2000-es év politika változásai a Hágai Törvényszékkel való viszony javulását ígérték, Račan miniszterelnök azonban végül nem tartotta be maradéktalanul az együttműködés normalizálására tett ígéreteit. Az SDP kormány 2000. áprilisi határozatában biztosította Hágát együttműködéséről, illetve kijelentette, hogy Horvátország immáron a Vihar és Villám hadműveletek ügyében is hajlandó alávetni magát az ICTY joghatóságának. Az együttműködés korlátai azonban hamar megmutatkoztak, hároméves hatalma folyamán a Račan-kabinet több komoly bel- és külpolitikai válságot is átélt a háborús bűnösök elfogásával és kiadatásával kapcsolatban. (Pavlaković [2008] 7. old.)

Az első komoly krízis 2001 februárjában, Mirko Norac tábornok kiadatásának ügyében alakult ki, akit Hága civilek meggyilkolásával vádolt. Miután a hatóságok elfogatóparancsot adtak ki a tábornok ellen, Split városában veterán szervezetek és nacionalista politikai erők több mint százezer fős kormányellenes, illetve Norac melletti

---

[37] Ld.: Mäki, Johannes-Mikael [2008]: EU Enlargement Politics: Explaining the Development of Political Conditionality of 'Full Cooperation with the ICTY' towards Western Balkans, *Politička misao*, 45. évf. 5. sz., 47–80. old.

[38] Blaškićot első fokon 45 évnyi börtönre ítélte a Törvényszék, azonban a büntetést a védelem fellebbezését követően 9 évre mérsékelték. (ICTY [2006])

[39] Az 1990-es évek végén az ICTY – Milosevic szerb elnökhöz hasonlóan – Tuđman ellen is vizsgálódni kezdett, azonban 1999-es halála következtében nem került sor vádemelésre.

szimpátiatüntetést rendeztek.[40] A közvélemény haragja mellett Račan koalíciós partnereivel is szembekerült az ügy miatt: a HSLS vezetője, Dražen Budiša az események hatására lemondott a pártelnöki tisztségről. Račannak végül sikerült felülkerekednie a válságon, és meggyőznie del Ponte főügyészt, hogy Norac tábornokot horvát bíróság elé állítsák. Norac és négy társa végül meg is jelent a rijekai bíróság előtt, 2003-ban 12 év börtönre ítélték.[41] (Peskin [2008] 124–127. old.)

Nem sokkal a Norac-botrány után, 2001 júniusában az ICTY két újabb katonai vezető, Ante Gotovina és Rahim Amedi kiadatását kérte. A februári demonstrációk okozta sokk következtében a kormány egy hónapot várt az elfogatási parancsok kiadásával, mely idő alatt Gotovina eltűnt a hatóságok elől, míg Ademi júliusban feladta magát.[42] A kormány és a hatóságok eufemisztikusan fogalmazva nem mozgattak meg komoly erőket Gotovina előkerítésére, Račan ugyan feladásra szólította fel a tábornokot, azonban a közvélemény felzúdulásától félve a verbális együttműködésen túl nem volt szándékában jelentősebb segítséget adni Hágának. A Gotovina-ügy komoly koalíciós vitákat váltott ki a s*záborban:* a Račan-kabinet négy HSLS-es tagja lemondott a történtek miatt. (Pavlaković [2008] 9. old.)

Az SDP-kormány alatti harmadik kényes ügy a Törvényszék Janko Bobetko tábornok, a horvát hadsereg korábbi vezérkari főnökének kiadatására vonatkozó kérelme volt, mely 2002 szeptemberében érkezett meg Zágrábba. Bobetko a Hága célkeresztjébe került legmagasabb rangú horvát katonai vezető volt, a kiadatási kérelem híre mind a s*záborban,* mind pedig a horvát nép köreiben pánikot keltett. Tovább rontotta a helyzetet, hogy Bobetko – egy Gotovinát ábrázoló festmény alatt nyilatkozva – kijelentett, nem hajlandó élve elhagyni a házát, ugyanakkor büszkén vállalta, hogy ő irányította az ICTY által vizsgált hadműveleteket, és egyszer sem tagadta, hogy háborús bűncselekményeket követett el. A kiadatási kérelem hírére tábornok háza köré veteránok csoportjai gyűltek, akik vérfürdőt ígértek volt parancsnokuk letartóztatása esetén, míg nacionalista csoportok azzal fenyegették a kormányt, hogy az utcára vonulnak, amennyiben a kormány „elárulja az országot".

A Bobetko-botrány a korábbiakkal ellentétben immár kézzel foghatóan kezdte fenyegetni az ország nemzetközi megítélését, illetve EU-integrációját, mivel a holland és a brit parlament ezen ügy miatt nem ratifikálta a Horvátországgal kötött SAA-megállapodást. A megoldáshoz végül Bobetko rossz egészsége vezetett: a tábornok novemberben kórházba került, ahol az ICTY által kiküldött orvosi stáb megállapította, hogy nincs a bíróság előtti megjelenéshez megfelelő egészségi állapotban. Bobetko 2003 áprilisában elhunyt, így nem került a Törvényszék elé. (Peskin [2008] 131–135. old.)

Bobetko halála után a korábban „kisebb halnak" számító Ante Gotovina lett Hága legfőbb horvát célpontja. A francia idegenlégiós múltú Gotovina tábornok – aki sajtóhírek szerint közeli kapcsolatokat ápolt szervezett bűnözői körökkel, illetve franciaországi bankrablásokkal is meggyanúsították – a horvát hatóságok állítása szerint az országhatárokon túl bujkált Hága elől, így a rendőrségnek nem voltak meg a megfelelő eszközei kézre kerítésére. Ezen álláspontot del Ponte főügyész-asszony

[40] Érdemes megjegyezni, hogy a spliti tüntetésen Ivo Sanader, az ország későbbi Hága-barát miniszterelnöke is élesen bírálta a kormányt az ICTY-nal való együttműködés miatt.

[41] Noracot del Ponte kérésére 2004-ben mégis kiadták Hágának, azonban az ügy 2005-ben – Ademi ügyével együtt – visszakerült a zágrábi bírósághoz, amely 2008-ban Noracot hét évre ítélte, Ademit pedig felmentette. (ICTY [2008])

[42] Ademi feladása fölött nagyban elsiklott a horvát közvélemény és média, mely egyesek szerint leginkább annak köszönhető, hogy Ademi koszovói albán származású.

elvetette: szerinte Horvátország nem akarta elfogni a tábornokot, a külföldi tartózkodásáról szóló híreket pedig a horvát vezetés ürügyként használta fel a kiadatás elkerülése végett. További olajat öntött a tűzre, hogy míg a horvát hatóságok azt állították, hogy legnagyobb erőfeszítéseik árán sem képesek Gotovina nyomára bukkanni, addig a Tábornok 2003 nyarán interjút adott egy horvát hetilapnak, melyben ugyan elismerte az ICTY legitimitását, de azt követelte, hogy Zágrábban hallgassák ki. Az interjú következtében Mesić elnök is megpróbálta rábeszélni Gotovinát a feladásra, azonban erőfeszítései nem jártak sikerrel. (Pavlaković [2008] 13–15. old.)

A 2003-as választási győzelem után az Ivo Sanader által vezettet, megújult HDZ az ICTY-együttműködés felélesztését ígérte. Az új kabinet valóban komoly lépéseket tett megromlott hágai kapcsolatainak javítása érdekében: 2004 februárjában két horvát katonai vezetőt, valamint hat boszniai horvát háborús bűnöst adtak ki a Törvényszéknek. (Peskin [2008] 137–140. old.) Ezen eseteket nem kísérte a korábbiakhoz hasonló, széleskörű demonstrációs hullám, melyben nagy szerepe volt annak is, hogy az ellenzékbe került SDP támogatta a megvádolt katonák kiadatását. Sanader 2004 júliusában négy alapvető célt jelölt ki a Hágával való együttműködésre vonatkozóan: (1) a honvédő háború jogosságának megvédése; (2) a horvát vádlottaknak való segítségnyújtás a bíróság előtt; (3) a vádlottak jogi védelmének támogatása; illetve (4) az ICTY meggyőzése afelől, hogy a horvát vádlottak ügyeit horvát bíróságok előtt tárgyalják. (Pavlaković [2008] 16. old.)

A nemzetközi közösség pozitívan reagált a Sanader kormányzat szemléletváltására, azonban a kezdeti javuló kapcsolatokban hamar törés mutatkozott, mégpedig a továbbra is szökésben lévő Ante Gotovina ügye miatt. A Gotovina körüli felhajtás megértése érdekében fontos kiemelni az ügy szimbolikus mivoltát: annak ellenére, hogy Gotovina messze nem a legmagasabb beosztású és a legvéresebb kezű háborús bűnös volt, az ellene kiadott vádirat a legtöbb horvát szerint alapjaiban kérdőjelezte meg a Vihar és Villám hadműveletek jogosságát, illetve kriminalizálta az egész honvédő háborút. Az ICTY-ellenes hangok szerint Gotovina megvédése egyet jelentett a horvátországi háború jogosságának megvédésével. (Pavlaković [2008] 17–18. old.)

A tábornok elfogásának halogatása azonban egyre nagyobb akadályt kezdett jelenteni az ország EU-csatlakozását illetően, Carla del Ponte többször hangoztatta, hogy a horvátok nem teljesítik a csatlakozási feltételekben vállaltakat. Az Unió ezen okokból kifolyólag Horvátország szankcionálása mellett döntött, a 2005. március 17-ére meghirdetett csatlakozási tárgyalásokat az esemény előtti napokban határozatlan időre elhalasztották. Ezt követően a horvát fél a korábbinál jóval eltökéltebb lépéseket tett Gotovina felkutatására, melyeknek köszönhetően 2005 októberére del Ponte revideálta korábbi véleményét, így az Unió a csatlakozási tárgyalások megindítása mellett döntött. (Peskin [2008] 142–147. old.) Gotovinát végül – a horvát rendőrség által szolgáltatott információk segítségével – 2005 decemberében Tenerife szigetén fogták el a spanyol hatóságok, pere 2008 márciusában kezdődött meg Hágában, és a mai napig is folyamatban van. (ICTY [2010])

5.2. Horvátország bilaterális viszonyai szomszédjaival[43]

5.2.1. Szerbia

Amint az a dolgozatban már említésre került, Horvátországot több ízben éles kritika érte az EU részéről a szerb kisebbséggel szemben folytatott politikáját, illetve a Szerbiával és további balkáni szomszédjaival való regionális együttműködési kezdeményezések elutasítását illetően.

A két ország viszonya a háborút követően érthetően feszült volt, melyet tovább rontott Tuđman illetve Milošević erősen nacionalista vonalú politikája. A két nép kapcsolatát alapvetően aláásta a délszláv háborúk eltérő megítélése: míg a horvátok a korábban taglaltak szerint a szerb agresszióval szembeni jogos honvédő háborúként tekintenek az eseményekre, addig a szerb vezetés polgárháborúként definiálta az eseményeket (Lukić [2008] 1–2. old.).

A szomszédos államok viszonyának normalizálódása Tuđman és Milošević hatalmának végét követően, az ezredfordulón indult meg. Számos vitás kérdés került rendezésre a két állam között, egyebek mellett a Pevlaka-félsziget körüli területi vitákban, a Vukovár megszállása során eltulajdonított művészeti értékek visszajuttatásában, valamint a JSZSZK vagyonának felosztásában is megegyezésre jutottak a felek. Emellett a szerb és horvát háborús bűnösök Hágának való kiadatása is előremozdította a két ország viszonyát. (Lukić [2008] 7–9. old.) Reménykeltő továbbá a gazdasági együttműködésnek a 2002-ben kötött kereskedelmi megállapodás keretein belül történt feléledése is. (Lukić [2008] 11–12. old.)

A viszony normalizálódása mellett azonban továbbra is neuralgikus pont a két ország között a horvátországi szerb kisebbség, valamint a háború folyamán eltűnt horvátok kérdése. Az ENSZ statisztikái szerint a háború lezárulása után az elüldözött horvátországi szerbek kevesebb, mint fele tudott visszatérni otthonába, habár a horvát hatóságok komoly lépéseket tettek a menekültek segítésére. (Lukić [2008] 10–11. old.)

5.2.2. Szlovénia

A két szomszédos volt jugoszláv köztársaság viszonyát a mai napig beárnyékolják a JSZSZK felbomlásával kapcsolatos területi viták, melyek következtében a szlovén fél EU-elnöksége folyamán befagyasztotta a horvát csatlakozási tárgyalások előrehaladását.

A két ország határát a Badinter-bizottság az 1991. június 25-ei helyzet alapján állapította meg, azonban Szlovénia 1993 óta több ízben vitatta ezen rendezést.

Alapvetően két területet illetően van vita a szomszédos országok között. A kisebb jelentőségű, szárazföldi területi vita az Isztriai-félszigeten található Dragonja folyó alsó folyásának partvidékét érinti, mely terület térképe a mellékletben csatolt első számú ábrán látható. A nézeteltérések okát a folyónak a második világháborút követő elterelése adja: míg a horvátok szerint a határ a folyó jelenlegi folyása, addig a szlovének szerint az elterelést megelőző, eredeti folyásának közepén van. A vitatott státuszú területeken

[43] A dolgozat terjedelmi korlátait figyelembe véve jelen fejezet csak Horvátország két, a témát illetően legfontosabb szomszédjával, Szerbiával és Szlovéniával foglalkozik, így nem kerül bemutatásra Zágráb és Magyarország, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, valamint az Isztria okán érintett Olaszország kapcsolata.

élő 53 személy politikailag Horvátország polgára, ám minden más szálon Szlovéniához kötődik.[44]

A komolyabb szembenállást kiváltott, a mellékletként csatolt második számú ábrán látható tengeri határvita a Pirani-öböl kérdésében alakult ki, mely terület a Trieszti-öböl része, Szlovénia tengerpartja. Horvátország álláspontja szerint a két ország tengeri határát az ENSZ 1982-es tengerjogi konvenciójának rendelkezései alapján a két parttól egyenlő távolságra kellett meghúzni, azonban a határ ilyetén megállapítása meggátolta Szlovéniát a nemzetközi vizek elérésében. A szlovének ugyanezen ENSZ egyezménynek azon rendelkezésére hivatkoztak, mely szerint az egyes vízfelületek ellenőrzésének történelmi hagyományai felülírják az egyenlő távolság elvét, márpedig szerintük 1954 és 1991 között ezen vizek szlovén ellenőrzés alatt álltak – mely álláspontot Horvátország nem ismerte el.[45]

A kérdés megoldására az elmúlt évtizedben két kormányszintű megállapodás-tervezetet is kidolgoztak a felek, azonban mindkettő meghiúsult. A 2001-es Drnovšek–Račan paktum értelmében Horvátország engedményeket adott volna a szlovén félnek, mely így egy „folyosón" keresztül szabadon hozzáférhetett volna a nemzetközi vizekhez, azonban a tervet a horvát parlament nem fogadta el. A 2007-ben tető alá hozott bledi megállapodásban a két ország kormányfői a kérdésnek a Hágai Nemzetközi Bíróság elé viteléről határoztak, azonban ebben az esetben a szlovén fél volt elégedetlen a paktum tartalmával.

A tengeri határokat érintő viták hatással voltak a Horvátország által kialakítani kívánt halászati–ökológiai övezet szlovén megítélésére is. Ljubljana úgy vélte, hogy az övezet kialakításával Horvátország jogilag bebetonozza a vitatott határt. 2004. június 4-én Horvátország, Olaszország és Szlovénia háromoldalú megállapodást kötött arról, hogy a horvátok az övezetre vonatkozó törvényt az EU tagállamaira nem alkalmazzák. A szábor 2008-ban az Unió kérésére úgy határozott, hogy a halászati–ökológiai övezetre vonatkozó törvény életbeléptetését mindaddig elhalasztják, amíg nem születik a szlovéneknek megfelelő megállapodás. (Szilágyi [2008] 12–13. old.)

A rendezetlen területi viták odáig fajultak, hogy Szlovénia 2008 decembere és 2009 szeptembere között a horvát csatlakozási tárgyalások teljes befagyasztása mellett döntött. A felek végül 2009 szeptemberében arról állapodtak meg, hogy a kérdés rendezését nemzetközi közvetítés mellett folytatják,[46] azonban a csatlakozási szerződés harmincegyedik, a közös kül-, biztonság-, és védelmi politikáról szóló fejezetének megnyitását Szlovénia továbbra is vétó alatt tartja.[47]

---

[44] Ld.: Pipan, Primož [2008]: Border Dispute Between Croatia and Slovenia along the Lower Reaches of the Dragonja River. *Acta geographica Slovenica*, 48. évf. 2. sz., 331–356. o.

[45] Ld.: Vidas, Davor [2008]: The UN Convention on the Law of the Sea, the European Union and the Rule of Law: What is going on in the Adriatic Sea? *Fridtjof Nansen Institute Report*. Forrás: http://www.fni.no/doc&pdf/FNI-R1208.pdf, 2010. március 28.

[46] EurActiv: Slovenia lifts veto on Croatia's EU talks. http://www.euractiv.com/en/enlargement/slovenia-lifts-veto-croatia-eu-talks/article-185885

[47] A fent vázolt határvitákon túl a két ország között egyéb ügyekben is nézeteltérések léptek fel a JSZSZK felbomlását követően. A mai napig vitás kérdést jelent a szlovén Ljublanska Banka pénzintézet ügye, miután a bankház jogutódja nem hajlandó kárpótolni egykori zágrábi fiókjának betéteseit. Emellett az 1990-es évek során a jugoszláv időkben a két ország által közösen megépített, és a mai napig közösen használt krškoi atomerőmű üzemeltetési költségeinek megoszlását illetően alakult ki szembenállás Zágráb és Ljubljana között.

5.3. EU-szkepticizmus Horvátországban

Komoly kérdéseket vet fel az ország uniós integrációját illetően a horvátországi EU-szkepticizmus elmúlt években tapasztalt jelentős erősödése. Az Eurobarometer felmérések alapján a közvélemény már a 2000-es évek elején is a pesszimistábban viszonyult az integrációs folyamathoz, mint a közép-európai térség többi népe, az EU horvátországi megítélése pedig az elmúlt évek során folyamatos romló tendenciát mutatott.

Marko Stojić a horvát EU-szkepticizmus okait és gyökereit kutató elemzésében úgy véli, az Unió iránti bizalmat leginkább a közösség regionális politikájának iránya táplálja. Megállítása szerint a horvátok többsége a csatlakozást a „Balkánról való menekülésként" látja, azonban a térségbeli együttműködést célzó programokban Jugoszláviának az EU-n belül történő feltámasztásának rémét látják. (Stojić [2006] 16. old.) Emellett az Unióról alkotott ambivalens vélemények kialakulásához nagyban hozzájárult a csatlakozási folyamatnak a Hágai Törvényszékkel való teljes együttműködéshez kötése, melynek aspektusai a dolgozat egy korábbi pontja részletesen taglalta.

A politikai pártok közül csak a nacionalista, szélsőjobboldali pártok programjában található meg az EU-ellenesség mint központi elem. Ezen pártok élesen elutasítják az ICTY joghatóságát, továbbá az ország politikai–gazdasági függetlenségének elvesztését és a kulturális hagyományok felhígulását fogalmazzák meg a csatlakozás veszélyeiként. (Stojić [2006] 17–19. old.) A nagyobb támogatottságú pártok, a HDZ és az SDP, amint az a dolgozatban már bemutatásra került, egyértelműen támogatják a csatlakozást. Stojić elemzése szerint a közvéleményt nagyban formáló horvát katolikus egyház igen megosztott az EU kérdését illetően. Egyes egyházi vezetők, elsősorban az ICTY-együttműködéssel kapcsolatos kérdésekben, nyíltan támadták a kormányzat integrációs politikáját, azt hangoztatva, hogy az országnak nem szabad az Unió előtt „térdre ereszkednie". Ugyanakkor a Vatikán és a horvátországi egyházi hierarchia csúcsa is elkötelezett híve az ország európai integrációjának. (Stojić [2006] 20–21. old.)

Az Eurobarometer 2004 októberében és novemberében végzett felmérésében foglalkozott először a horvát közvélemény Unió iránti véleményével. A kutatás adatai alapján akkor a horvátok 38%-a gondolta úgy, hogy az EU-csatlakozás előnyös lehet az országnak, míg 49%-uk szerint az integráció semmiféle előnyökkel nem járt volna. A megkérdezettek 30%-a támogatta az ország csatlakozását, 24%-a ellenezte azt, míg a többség, 41% nem ellenezte, de nem is támogatta az Unióba való belépést.[48]

Az egy évvel később, 2005 őszén végzett kutatás idején voltak a legpozitívabb véleménnyel az EU iránt a horvátok: ekkor 34% támogatta a csatlakozást, 26% ellenezte, és 37%-ot tett ki a „se nem jó, se nem rossz" tábor. 2005-re jelentősen javult a csatlakozás hatásairól való vélemény is: immáron 48% szerint járt volna előnyökkel az ország számára az integráció, míg 41% szerint nem.[49]

Ezen véleményjavulás azonban nem volt hosszú távú, amint az az alábbi táblázatból kiderül, 2006 tavasza óta folyamatosan romló tendenciát mutatnak a statisztikák. A legfrissebb, 2009 végén végzett felmérés adatai szerint jelenleg a horvátok mindössze 24%-a támogatja a csatlakozást, míg 37%-uk van ellene, 35%-uk szerint pedig az integráció nem járna különösebb változással. Az esetleges EU-csatlakozás hatásairól

[48] Eurobarometer 62: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf
[49] Eurobarometer 64: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_de.pdf

feltett kérdésre adott válaszok szerint a megkérdezettek 36%-a vélte úgy, hogy az ország jól járna a csatlakozással, míg 52% szerint nem lenne pozitív hatása az integrációnak.[50]

4. sz. táblázat: A horvát közvélemény és az EU-csatlakozás

A felmérés ideje	A csatlakozás támogatottsága				A csatlakozás előnyössége		
	+	-	0	?	+	-	?
2004. október-november	30%	24%	41%	4%	38%	49%	13%
2005. május-június	27%	29%	40%	3%	36%	53%	11%
2005. október-november	34%	26%	37%	3%	48%	41%	11%
2006. március-május	34%	25%	36%	5%	45%	42%	13%
2006. szeptember-október	32%	31%	31%	5%	42%	46%	12%
2007. április-május	29%	28%	40%	3%	43%	48%	9%
2007. október-november	35%	25%	37%	3%	47%	44%	9%
2008. április-május	30%	25%	39%	6%	44%	42%	14%
2008. október-november	23%	38%	35%	4%	33%	55%	12%
2009. június-július	24%	39%	33%	4%	37%	54%	9%
2009. október-november	24%	37%	35%	4%	36%	52%	12%

Forrás: Eurobarometer; jelmagyarázat: +: támogatja; -: ellenzi; 0: nem támogatja, de nem is ellenzi; ?: nem tudja.

[50] Eurobarometer 72: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_fact_hr_en.pdf

Konklúzió

Amint arra a dolgozat bevezetésében rámutattunk, a munka fő célja a horvát EU-integráció elhúzódásához vezető főbb okok feltérképezése és bemutatása volt, különös tekintettel a délszláv háborúk mai napig élő hagyatékára. A dolgozatban bemutatottak alapján jól látható, hogy a horvát honvédő háború negatív hatásai mily hosszú ideig kísérték az országot, valamint hogy ezen hagyaték egy része mind a mai napig rontja Horvátország külpolitikai kapcsolatait.

A dolgozat rövid összefoglalásaként, valamint a bevezetésben feltett kérdés megválaszolásaként alapvetően három kérdéskörre bonthatjuk a tárgyalt témát: a háború belpolitikai hagyatékára; az országnak az ezen belpolitikai hagyaték által jelentősen befolyásolt külpolitikai viszonyaira; illetve a fegyveres konfliktus okozta gazdasági visszaesés viszonylatára. A harmadik kérdéskör a dolgozatban kevesebb hangsúlyt kapott, azonban az ország elmúlt két évtizedének gazdasági állapotait bemutató pontokban foglaltakból jól visszatükröződik a háború által okozott károk volumene, és ezek negatív hatása az ország fejlődésére.

Az első két aspektus igen szorosan összekapcsolódik. A Franjo Tuđman elnök által kialakított autokratikus, alacsonyan demokratizált, korrupciótól és nepotizmustól sújtott rendszer jellemvonásai a háborús szükségállapot körülményeiben gyökereznek: az 1990-es években az ország első számú célja a függetlenség kivívása volt, mely célra való koncentrálás következtében elsikkadt a demokratikus átalakulás fontossága. Ezen kevéssé „európai" rendszer kialakulása alapjaiban ásta alá az ország nyugati integrációját, hiszen Tuđman elvei és intézkedései nagyban ellentmondtak az Unió normáinak. A két entitás viszonyát az 1990-es évek során a stagnálás jellemezte.

A Tuđman 1999-es halálát követő balközép győzelem a demokratikus reformok megindulását hozta, az Unió és az ország kapcsolata a korábbi teljes hibernáció állapotából újra erőre kapott, azonban a Raćan-kormánynak is meggyűlt a baja a háborús évek szellemeivel. A 2000 és 2003 közötti időszakban ugyan számos korrupcióellenes, médiaszabadság-párti, illetve a piaci konszolidációt elősegítő rendelkezés történt, azonban a leghangsúlyosabb bel- és külpolitikai ügyek a Hágai Nemzetközi Törvényszékkel való együttműködés kérdéskörét érintették.

A 2003-at követő időszakot követően lassan sikerült túllépnie az országnak a háborús eseményekkel való szembenézés nehézségein, ehhez nagyban hozzájárult a HDZ Ivo Sanader által levezényelt jelentős átalakulása. Azonban annak ellenére, hogy a horvát politikai pártoknak, illetve a közvéleménynek nagyrészt sikerült a háború reális megítélése felé elmozdulnia, egyes – a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság felbomlásával kapcsolatos – kérdések a mai napig hatással vannak a kül- és belpolitikai viszonyokra. A Szlovéniával fennálló határviták a 2008 decembere és 2009 szeptembere között közel tíz hónapig hátráltatták a csatlakozási tárgyalásokat, emellett az Unió folyamatos elmarasztalásban részesíti az országot a szerb kisebbség, illetve a háború

során elüldözött menekültek kérdésében tanúsított magatartása miatt. A horvát EU-csatlakozás tárgyalásakor fontos kiemelni az ország közvéleményének igen erős EU-szkepticizmusát, melynek gyökerei szintén a volt JSZSZK emlékéhez, valamint a háborús évek szembenállásához köthetők.

Horvátország Európába vezető útja a rengeteg akadály ellenére előreláthatólag a közeljövőben célba érhet. A problémás kérdéskörök döntő többségében immáron megállapodás született, a csatlakozási tárgyalások pedig továbbra is jó ütemben zajlanak. A legfrissebb prognózisok szerint az ország 2012-re lehet az Európai Unió tagja.

Irodalomjegyzék

Monográfiák

Ginsberg, Roy H. [2001]: *The European Union in International Politics: baptism by fire*. Rowman & Littlefield Publishing, Lanham

Gow, James [1997]: *Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and the Yugoslav War*. Hurst & Co., London

Juhász József [1999]: *Volt egyszer egy Jugoszlávia: A délszláv állam története*. Aula, Budapest

Peskin, Victor [2008]: *International Justice in Rwanda and the Balkans: Virtual Trials and the Struggle for State Cooperation*. Cambridge University Press, New York

Ramet, Sabrina P. – Clewing, Konrad – Lukic, Reneo (szerk.) [2008]: *Croatia since independence: War, Politics, Society, Foreign Relations*. Oldenbourg, München

Tanulmányok, periodikák

Bellamy, Alex J. [2001]: Croatia after Tuđman: The 2000 Parliamentary and Presindential Elections. *Problems of Post-Communism*, 48. évf. 5. sz., 18–31. old.

Franišević, Vojimir – Bicanić, Ivo [2007]: EU Accession and Croatia's Two Economic Goals: Modern Economic Growth and Modern Regulated Capitalism, *Southeast European and Black Sea Studies*, 7. évf. 4. sz., 637–663. old.

Gordon, Phillip H. [1997/98]: Europe's Uncommon Foreign Policy. *International Security,* 22. évf. 3. sz, 74–100. old.

Kerr, Rachel [2007]: Peace through Justice? The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. *Southeast European and Black Sea Studies,* 7. évf 3. sz., 373–385. old.

Longo, Matthew [2006]: The HDZ's Embattled Mandate: Divergent Leadership, Divided Electorate, 2003–2006. *Problems of Post-Communism,* 53. évf. 3. sz., 36–43. old.

Lukić, Reneo [2008]: Croatia's Relations with the Union of Serbia and Montenegro and the Federal Republic of yugoslavia (FRY). In: Ramet – Clewing – Lukic (szerk.): *Croatia since independence: War, Politics, Society, Foreign Relations*. Oldenbourg, München. 429–446. old.

Mäki, Johannes-Mikael [2008]: EU Enlargement Politics: Explaining the Development of Political Conditionality of ‘Full Cooperation with the ICTY’ towards Western Balkans, *Politička misao*, 45. évf. 5. sz., 47–80. old.

Melon, Theodor [1997]: Answering for War Crimes: Lessons from the Balkan. *Foreing Affairs*, 76. évf. 1. sz, 2–8. old.

Pavlaković, Vjeran [2008]: Better the Grave than a Slave: Croatia and the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. In: Ramet – Clewing – Lukic (szerk.): *Croatia since independence: War, Politics, Society, Foreign Relations*. Oldenbourg, München. 447–477. old.

Pipan, Primož [2008]: Border Dispute Between Croatia and Slovenia along the Lower Reaches of the Dragonja River. *Acta geographica Slovenica*, 48. évf. 2. sz., 331–356. o.

Ramet, Sabrina P. [2008]: Politics in Croatia since 1990. In: Ramet – Clewing – Lukic (szerk.): *Croatia since independence: War, Politics, Society, Foreign Relations*. Oldenbourg, München. 31–57. old.

Sadkovic, James J. [2008]: Franjo Tuđman: An Intellectual in Politics. In: Ramet – Clewing – Lukic (szerk.): *Croatia since independence: War, Politics, Society, Foreign Relations*. Oldenbourg, München. 59–85. old.

Sadkovic, James J. [2009]: Croatian Views of the Wars of the Yugoslav Succession. *Europe–Asia Studies*, 61. évf. 3. sz., 519–534. old.

Sharp, Jane M. O. [1997/98]: Dayton Report Card. *International Security*, 22. évf. 3. sz., 101–137. old.

ifj. Simon György [2000]: Az Európai Unió és a Balkán. *Külgazdaság*, 44. évf. 6. sz., 50–72. old.

Sošić, Mario [2007]: Croatian Strategy of EU Integration 2000–2007 – A Comparative Study. *Politička misao*, 44. évf. 5. sz., 91–117. old.

Stojić, Marko [2006]: Between Europhobia and Europhilia: Party and Popular Attitudes Towards Membership of the European Union in Serbia and Croatia. *Perspectives on European Politics and Society*, 7. évf. 3. sz., 312–335. old.

Szilágyi Imre [2002]: Croatia and the European Union. *Foreign Policy Review*, 1. évf. 1. sz., 208–227. o.

Szilágyi Imre [2008]: A szlovén EU-elnökség Nyugat-Balkán politikája. *MKI-tanulmány*. Forrás: http://www.kulugyiintezet.hu/index.php?menu=23&ev=2008, 2010. április 12.

Szilágyi Imre [2010]: A horvátországi hatalmi vetélkedés okai: Kosor győzelme Sanader felett. *MKI-tanulmány*. Forrás: http://www.kulugyiintezet.hu/letoltes.php?letolt=10112, 2010. április 25.

Vidas, Davor [2008]: The UN Convention on the Law of the Sea, the European Union and the Rule of Law: What is going on in the Adriatic Sea? *Fridtjof Nansen Institute Report*. Forrás: http://www.fni.no/doc&pdf/FNI-R1208.pdf, 2010. március 28.

Vincze Dalma [2008]: Az Európai Unió és a Nyugat-Balkán kapcsolatai és az unió bővítési stratégiájának változásai. *Külügyi Szemle*, 7. évf. 1. sz., 27–46. o.

Dokumentumok

Európai Bizottság [2000]: *Zagreb Summit, 24 November 2000, Final Declaration*. Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/zagreb_summit_en.htm, 2010. április 22.

Európai Bizottság [2005]: *2005/40/EC, Euratom Council and Commission Decision of 13 December 2004 concerning the conclusion of the Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Croatia, of the other part*. Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:026:0001:0002:EN:PDF, 2010. április 23.

Európai Bizottság [2007]: *Comission Decision C(2007)6426 of 20/12/2007, adopting a National programme for Croatia under the IPA-Transition Assistance and Institution Building Component for 2007*. Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/croatia/ipa/commissiondecisionipa2007croatia-natprogr_en.pdf, 2010. április 25.

Európai Bizottság [2009/1]: *Commission Staff Working Document, Croatia 2009 Progress Report*. Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/hr_rapport_2009_en.pdf, 2010. április 23.

Európai Bizottság [2009/2]: *Communication from the Comission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2009–2010,* Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/strategy_paper_2009_en.pdf, 2010. április 23.

Európai Bizottság [2010]: *Croatia - Financial Assistance*. Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/croatia/financial-assistance/index_en.htm, 2010. április 25.

Európai Tanács [2000]: *Presidency Conclusions, Santa Maria da Feira European Council, 19 and 20 June 2000*. Forrás: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm, 2010. április 18.

Európai Tanács [2003]: *EU–Western Balkans Summit, Declaration*. Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_summit_en.htm, 2010. április 20.

Európai Unió Tanácsa [2000]: *Council Regulation (EC) No 2666/2000*. Forrás: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/publications/cards_regulation_en.pdf, 2010. április 23.

Európai Unió Tanácsa [2008]: *2008/119/EC: Council Decision of 12 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with Croatia and repealing Decision 2006/145/EC*. Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:042:0051:01:EN:HTML, 2010. április 23.

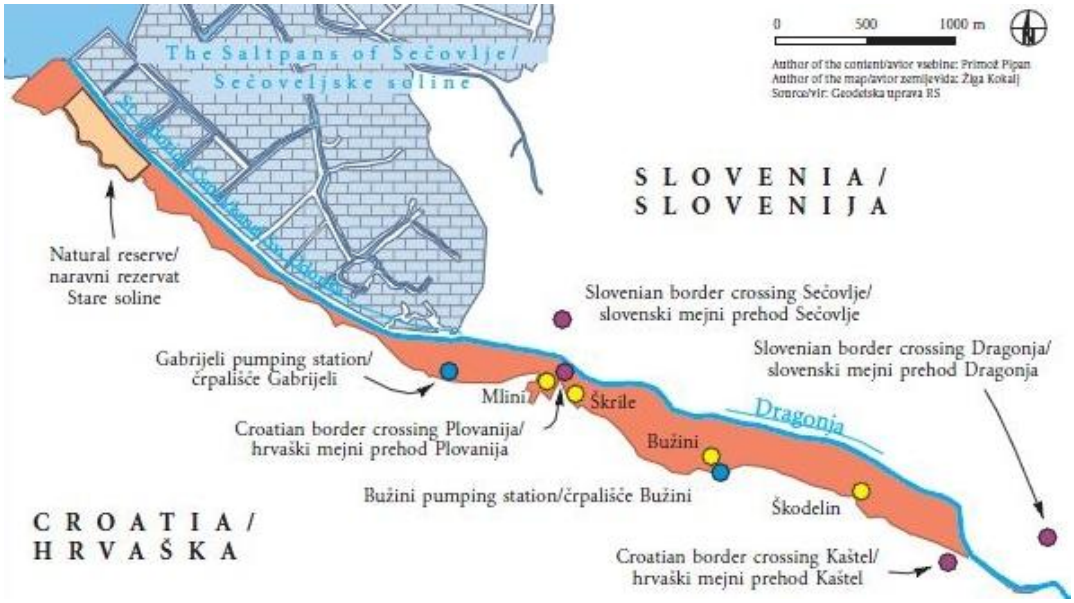
ICTY [2006]: *Case Information Sheet, Blaškić (IT-95-14) "Lašva Valley"*. Forrás: http://www.icty.org/x/cases/blaskic/cis/en/cis_blaskic.pdf, 2010. április. 20.

ICTY [2008]: *Case Information Sheet, Ademi & Norac (IT-04-78) "Medak Pocket"*. Forrás: http://www.icty.org/x/cases/ademi/cis/en/cis_ademi_norac.pdf, 2010. április 20.

ICTY [2010]: *Case Information Sheet, Gotovina et al. (IT-06-90) "Operation Storm"*. Forrás: http://www.icty.org/x/cases/gotovina/cis/en/cis_gotovina_al_en.pdf, 2010. április 20.

Melléklet

1. sz. ábra: Vitatott területek a Dragonja folyó alsó folyása mentén

Forrás: Pipan [2008]

2. sz. ábra: A Pirani-öböl

Forrás: Vidas [2008]

5. sz. táblázat: A horvát csatlakozási tárgyalások részletes áttekintése

Progress in EU-Croatia accession negotiations at a glance

Updated on 19 April 2010

N	Phases carried out by Croatia, the EC or the Council: / CHAPTERS OF THE *ACQUIS COMMUNAUTAIRE* — x - *Chapters still to be opened*; x - *Opened chapters*; x - *Provisionnaly closed chapters*; - Chapters ready for opening or closing, blocked by Slovenia	1 European Commission-Croatia: screening (1st phase)	2 Croatia-European Commission (EC): screening (2nd phase)	3 Commission's **Screening Report** presented to the Council	4 Council's Working Group for Enlargement discussing the Screening Report	5 Council's decision on Croatia's preparedness for the opening of negotiations or on opening benchmarks	6 If set, **opening benchmarks** are to be fulfilled by Croatia, then assessed by the EC, and validate by the Council	7 Croatia presented its **Negotiating Position** to the EU	8 Commission drawing up a Draft Common Position (DCP)	9 Council's Working Group for Enlargement discussing the DCP	10 **EU's Common Position** for the opening of negotiations adopted by the Council	11 Formal **opening of the chapter** at the Accession Conference	12 If set, **closing benchmarks** are to be fulfilled by Croatia, then assessed by the EC, and validate by the Council	13 Provisional **closing of the chapter** at the Accession Conference
1	Free Movement of Goods	16-20.1.06	13-17.2.06			12.10.06	● ● ●	24.4.08			23.7.08	25.7.08	● ● ● ●	19.4.10
2	Freedom of Movement for Workers	19.7.06	8.9.06			21.2.07	–	20.7.07			16.6.08	17.6.08	●	2.10.09
3	Right of Establishment and Freedom to Provide Services	21-21.11.05	15-16.12.05			20.9.06	–	18.10.06			20.6.07	26.6.07	● ● ● ● ● ●	21.12.09
4	Free Movement of Capital	25.11.05	21.12.05			27.9.06	● ●	5.6.08			2.10.09	2.10.09	■ ■ ■	
5	Public Procurement	7.11.05	29.11.05			17.5.06	● ●	7.10.08			18.12.08	19.12.08	■ ■ ■	
6	Company Law	21.6.06	19.7.06			31.1.07	–	1.2.07			20.6.07	26.6.07	● ● ● ●	2.10.09
7	Intellectual Property Law	6-7.2.06	28.2-1.3.06			4.10.06	–	18.10.06			21.2.07	29.3.07	● ●	19.12.08
8	Competition Policy	8-9.11.05	5-6.12.05			28.6.06	● ● ● ●	2.4.10						
9	Financial Services	29-30.3.06	4-5.5.06			24.1.07	–	28.3.07			20.6.07	26.6.07	● ● ● ● ●	27.11.09
10	Information Society and Media	12-13.6.06	17-18.7.06			31.1.07	–	9.3.07			20.6.07	26.6.07	● ● ●	19.12.08
11	Agriculture and Rural Development	5-8.12.05	30.1-2.2.06			9.11.06	●	8.9.08			2.10.09	2.10.09	■ ■ ■	
12	Food Safety, Veterinary and Phytosanitary Policy	9-15.3.06	29.5-7.6.06			3.4.07	● ● ● ●	24.7.08			2.10.09	2.10.09	■ ■ ■	
13	Fisheries	24.2.06	29.3.06			29.7.08	–	26.9.08			18.2.10	19.2.10	■ ■ ■	
14	Transport Policy	26-29.6.06	18-21.9.06			21.2.07	–	8.6.07			16.4.08	21.4.08	■ ■ ■ ■	
15	Energy	15-17.5.06	19-21.6.06			18.5.07	–	11.7.07			16.4.08	21.4.08	● ● ● ●	27.11.09
16	Taxation	6-7.6.06	3-4.7.06			31.1.07	–	30.4.08			2.10.09	2.10.09	▲ ▲ ▲	
17	Economic and Monetary Policy	16.2.06	9.3.06			20.9.06	–	18.10.06			20.12.06	21.12.06	●	19.12.08
18	Statistics	19-20.6.06	13-14.7.06			20.12.06	–	22.2.07			20.6.07	26.6.07	● ●	2.10.09
19	Social Policy and Employment	8-10.2.06	6-8.3.06			18.7.06	●	7.4.08			16.6.08	17.6.08	● ●	21.12.09
20	Enterprise and Industrial Policy	27-28.3.06	27-28.4.06			20.9.06	–	18.10.06			20.12.06	21.12.06	●	25.7.08
21	Trans-European Networks	30.6.06	22.9.06			3.4.07	–	6.6.07			19.12.07	19.12.07	●	2.10.09
22	Regional Policy & Co-ordination of Structural Instruments	11-14.9.06	5-6.10.06			25.4.07	●	25.6.08			2.10.09	2.10.09	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	
23	Judiciary and Fundamental Rights	6-8.9.06	17-18.10.06			20.12.07	● ● ●	19.2.10						
24	Justice, Freedom and Security	23-25.1.06	21-23.2.06			18.7.06	●	11.4.08			2.10.09	2.10.09	■ ■ ■ ■ ■ ■	
25	Science and Research	20.10.05	15.11.05			24.2.06	–	17.3.06			8.6.06	12.6.06	–	12.6.06
26	Education and Culture	26.10.05	17.11.05			26.4.06	–	26.4.06			7.12.06	11.12.06	–	11.12.06
27	Environment	3-11.4.06	15-19.5.06			3.4.07	●	11.7.08			18.2.10	19.2.10	■ ■ ■ ■	
28	Consumer and Health Protection	8-9.6.06	10-11.7.06			14.3.07	–	28.3.07			19.7.07	12.10.07	● ● ● ●	27.11.09
29	Customs Union	31.1-1.2.06	15-16.3.06			28.6.06	–	2.10.06			20.12.06	21.12.06	● ● ●	2.10.09
30	External Relations	10.7.06	15.9.06			14.3.07	–	28.3.07			11.10.07	12.10.07	●	30.10.08
31	Foreign, Security and Defence Policy	14.9.06	2.10.06			7.5.08	–	8.5.08						
32	Financial Control	18.5.06	29.6.06			9.11.06	–	21.12.06			20.6.07	26.6.07	★ ★ ★ ★ ★	
33	Financial and Budgetary Provisions	6.9.06	27.9.06			25.4.07	–	2.8.07			19.12.07	19.12.07	■	
34	Institutions	–	–											
35	Other Issues	–	–											
388	Number of chapters that went through a particular phase	33	33	33	33	33	33	33	31	30	30	30	18	18
15	Number of chapters still in progress in a particular phase	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	12	0

Phases completed by Croatia / Phases completed by the EC

Phases completed by the Council / 6.9.06 Completion date

Phases being processed / Phases blocked by Slovenia / – Skipped phases

■ ■ ■ 3 benchmarks to be met (example) / ■, ★ or ▲ Benchmarks being processed by Croatia, the EC or the Council

● ● ● 3 benchmarks fulfilled (example) / Opening or closing of chapters

Forrás: http://eu.mfa.hr